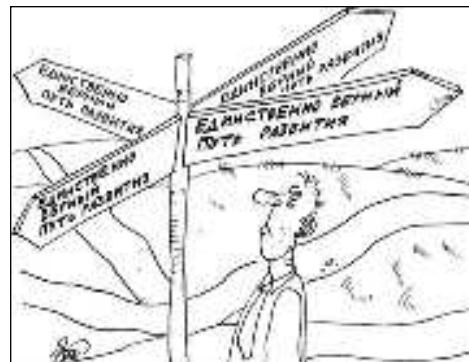

Новы Час

ПАМІЖ ГІМНАМІ ТА РЭКВІЕМАМ

Стар. 4

ШУРПАТАСЦІ І НЯЗРУЧНАСЦІ МЯСЦОВЫХ ВЫБАРАЎ

Мясоўыя выбары многія эксперты называлі рэпетыцыяй презідэнцкіх, якія могуць адбыцца ўжо напрыканцы гэтага года.

Стар. 5

БАКІЁУ МІНСКУ: ПОГЛЯД З УСХОДУ

Пра асаблівасці ўспрымання феномену Беларусі ў сярэднеазіяцкім рэгіёне журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе з Андрэем Грышыным, супрацоўнікам сярэднеазіяцкага Бюро па правах чалавека

Стар. 21

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–16

ЧЫТАЙЦЕ
У НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

СМЯРТОНАЕ
ПАКАРАННЕ.
ТАК? НЕ?

Развагі эксперта і праваабаронцы
Валерыя Філіпава

МЕРКАВАННЕ

Вольга ХВОІН

Палітыка высакароднасці
афіцыйнага Мінска хутка
трансфармавалася ў сістэму
ўмоў-патрабаванняў.

Аляксандр Лукашэнка тэму прытулку выгнанага і цяпер ужо былога презідэнта Кыргызстана Курманбека Бакіева пачынаў артыкуляваць праз эмацыйныя вобразы «звычайнага дырэктара савецкага завода, нармальнага, разумнага і прыстойнага чалавека», ад якога ўсе адварнуліся, і толькі Беларусь узяла на сабе смеласць не крыкнучы «ату!». Аднак рыторыка беларускага лідэра хутка змянілася, адлюстраваўшы пасыл не столькі гуманнасці, колькі палітычных намераў прадэмантравацца (у чарговы раз) амбіціі самастойнасці і непадпарадкавання.

Пасля штогадовага Паслання Александра Лукашэнкі беларускаму народу і Нацыяналізму сходу было сказана нямала слоў адносна того, што цяпер у знешній палітыцы Беларусі пачынаецца новая эра — самастойнасці і незалежнасці ад Расіі. Аднак варта нагадаць, што крэтычныя выказванні ў адносінах да «вялікага ўсходняга брата» агучваюцца як мінімум кожныя паўгода і ў выніку застаюцца ўсётым жа механізмам маніпуляцый і ціску-супрацьвагі. Калі раней інструментам з'яўлялася транзітная інфраструктура Беларусі, то цяпер акцэнтробіца на ваенным супрацоўніцтве. Мінулым летам падчас «малочных войнаў» Лукашэнка заносіў у «ігнор» уздел у мерапрыемствах АДКБ, а таксама адмовіўся падпісаць дакументы

У БЕЛАЙ ТОЗЕ І З КАМЕНЕМ ЗА ПАЗУХАЙ

на КСАР (Калектыўныя сілы аператыўнага рэагавання). Тады аргументам быў эканамічны шантаж з боку Расіі.

Цяпер беларускі лідэр пагражае байкотам АДКБ з-за яго неэфектыўнай працы, і ўласна, неўмяшання гэтай структуры ў падзеі палітычнага перавароту ў Кыргызстане. «Што гэта за арганізацыя, якая маўчиць, калі ў адной з нашых краін лъеца кроў? — абураўся Лукашэнка. — Калі АДКБ не змагла своечасова адразгаваць і паўплываць на сітуацыю ў Кіргізіі, значыць, такая гэта арганізацыя. Калі і далей так будзе развівацца, то перспектывы яна не мае». Неактуальнасць узделу ў працы АДКБ кіраўнік Беларусі прадэмантраваў сваёй заяўшчы, што на нефармальны саміт у Москву 8 мая ён можа не патрапіць, бо мусіць авалязкова быць на парадзе з нагоды Дня перамогі ў Мінску. «Быць па-за межамі Беларусі ў гэтыя дні для мяне непрымальнна. Восьмым мая магу ахвяраваць дзеля АДКБ, але я не магу знаходзіцца ў Маскве больш трох чацвёртых дня і мушу вярнуцца ў Мінск, каб раніцай 9 мая прыняць уздел у парадзе», — расставіў прыярытэты Лукашэнка. Аналітык Раман Якаўлеўскі лічыць, што такія паводзіны — больш бравада, чым рэальнае адлюстраванне сілаў у АДКБ. «Я не думаю, што Лукашэнкі дазволіць дыктаваць умовы па нарадзе дня, а з яго боку гэта прагучала менавіта як дыктат», — гаворыць Якаўлеўскі.

Увогуле, на пасяджэнні АДКБ можа адбыцца цікавая сітуацыя, калі за адным столом збяруцца і лідэр Беларусі, які прыняў зрынутага кіраўніка Кыргызстана, і прадстаўнікі цяперашняга часавага ўрада гэтай краіны. Але,

магчыма, некарэктная сустрэча і будзе адцягнутая ў часе. «Як будзе пачувацца Аляксандр Рыгоравіч у такой сітуацыі — яго асабістая справа. Пакуль не вядома, ці прыме ўздел у саміце АДКБ дэлегацыя Кыргызстана. Дэмітрый Мядзведзеў раней заяўляў, што супрацоўніцтва і падтрымку Кыргызстан атрымае, калі будзе сферміравана паўнавартасная ўлада, таму не выключаю, што бліжэйшыя сустрэчы пройдуць без кіргізскай дэлегацыі, — зазначае Раман Якаўлеўскі. — Што тычыцца закідаў Лукашэнкі аб недзяяздолльнасці структуры АДКБ, то яны сур'ёзна не ўспрымаюцца яе сібрамі. Калектыўныя сілы аператыўнага рэагавання могуць уменшавацца ў падзеі, калі мае месца зневінні пагроза. У Кыргызстане пераварот не быў вынікам зневінні зневінніх сілаў, што і канстатавалі сібры АДКБ».

Эксперт гаворыць, што агрэсіўная пазіцыя Лукашэнкі можа быць прадыктаваная ў тым ліку і дзеяннямі Москвы ў згаданым канфлікце: «Лукашэнкі вельмі напалохатлі паводзіны Москвы, якая хутка, незвычайна хутка, пайшла на контакт і фактычна признала новую ўладу, а таксама экстрадыравала былога міністра ўнутраных спраў Кыргызстана Кангантыева».

Вядома, што на Курманбека Бакіева, які, паводле апошняй інфармацыі, усё яшчэ знаходзіцца ў Мінску «па асабістым запрашенні» Лукашэнкі, заведзена крымінальная справа па двух артыкулах крымінальнага кодэкса — яго авбінавачваюць у арганізацыі забойства і злоджыўванні службовымі паўнамоцтвамі. Фармальная існуюць падставы для яго экстрадыцыі, але юрист Сяргей Леўшунуў падкрэслівае, што гэта

— «выключна палітычна воля кіраўніцтва Беларусі»: «Так, наша краіна мае пэўныя міжнародныя абавязальнасці, і калі Бакіев будзе аўтадылены ў міжнародны вышук, то, паводле логікі, мы будзем абавязаныя яго выдаць праваахоўным органам. Але Беларусь — незалежная дзяржава, і рашэнне аб экстрадыцыі будзе палітычным, а не юрыдычным». Таксама Беларусь можа не выдаваць Бакіева, калі дасць яму палітычны прытулак. Раней прэс-сакратар знешнепалітычнага ведамства Беларусі Андрэй Савіных заяўляў, што працэдура экстрадыцыі — вельмі доўгая. «Думаю, калі яна і будзе распачатая, то ў выніку зацягненца на пэўны час. І ўсё гэта, натуральна, не будзе спрыяць ні двухбаковым адносінам Беларусі і Расіі, ні сябродству краіны ў АДКБ», — рэзюмуе Раман Якаўлеўскі.

а таксама як праця на літературній ідеї драматурга Германа Гуревича видається калектыўны зборнікі мясцовых аўтараў «Рунь». Аўтар зборнікі павзіі «Зруб» (1983), «Правінцыялы» (1992), «Лязо душы» (2005), кніг прозы «Золата дзядулі» (1992) і «Вясковыя і местачковыя гісторыі» (2001), «Каменьчыкі ў кірзавым боче»(2009).

На вечарыне з успамінамі выступілі сябры і калегі пісьменніка. Да дня нараджэння паэта яго сябры выдалі невялікі паэтычны зборнік А. Касцяня «Трынаццаць чаракач і гляк».

ГЕРМАНОВІЧЫ. СУСТРЭЧА З МЯСЦОВЫМ БАРДАМ

У літаратурнай гасцёўні культурна-асветніцкага цэнтра імя Язэпа Драздовіча (Германовічы) адбылася сустрэча з таленавітым паз-там і бардам Георгіем Станкевічам, які жыве ў Бешанковічах і працуе настаўнікам нямецкай мовы. Ён ужо бываў у Германовічах. У першы прыезд прэзэнтаваў свой зборнік вершаў «Званы». На гэты раз прывёз зборнік «Мая зорка». Многа вершаў Георгій прысвячае выбітным сынам Беларусі: Максіму Багдановічу, Янку Купалу, Якубу Коласу, Васілю Быкову, Уладзіміру Караткевічу.

НАВАПОЛАЦК. КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЕ ПРАЦЯГВАЕЦА

27 красавіка на Полаччыну па запрашэнні суполкі «Рубон» гарад-скай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны завіталі вядомыя маладыя журналісты газеты «Звязда»: пээт і літаратар Глеб Лабадзенка ды лідэр гурта «HandmadEx» Яўген Валошын. На працягу дня вядомыя творцы гасцілі ў гімназіі №2 Палацка і гімназіі №2 Наваполацка, а ў 17.00 творчая сустрэча з маладымі журналістамі адбылася ў бібліятэцы імя Я. Коласа ў Наваполацку. У праграме — вершы, спевы, цікавыя і смешныя аповеды з жыцця журналістай, прэзентацыя дыска «Галасы Уладзіміра Каараткевіча, Ларысы Геніёш, Рыгора Барадуліна. 1968 год», факсімільная выданння да 75-годдзя Рыгора Барадуліна яго першага зборніка «Маладзік над стэпам». Сустрэчы адбылася ў межах кампаніі «Будзьма беларусам!».

ВАЛОЖЫН. ПТУШКІ НАЛІБОКСКАЙ ПУШЧЫ

Выставка з такой назвай будзе праходзіць у раённым музеі ў рамках праекта «Ахова птушак Бацькаўшчыны» на працыгу месяца. Праект «Ахова птушак Бацькаўшчыны» накіраваны на стварэнне сеткі тэрыторый важных птушак (ТВП) у Беларусі, распрацаваны пры падтрымкы партнёраў са Швеціі і Літвы. Гэта унікальны, першы ў гісторыі праект, калі да актыўнага ўдзелу ў захаванні каштоўных прыродных тэрыторый і біяразнастайнасці далучыліся аматары прыроды і жыхары тэрыторый, важных для птушак. Адной з такіх тэрыторый стала Налібоцкая пушча. Захаванне гэтага дзівоснага куточка немагчыма без удзелу неабыякавых людзей. На адкрыццё выставы былі запрошаны: Вольга Лукшыц, супрацоўнік АПБ па стварэнню сеткі захавальнікаў ТВП. Алесь Белы, уладальнік аграсядзібы «Марцінова Гусь», захавальнік ТВП «Налібоцкая пушча»; Васіль Шакун, вядучы інжынер па паляўнічай гаспадарцы ПРУП «Белдзяржпалаеванне». На выставе прадстаўлены каляровыя фотаздымкі птушак Налібоцкага краю, плакаты, буклеты па дадзенай тэмэ. Змешчана шмат цікавых матэрыялаў пра «Птушку года» — сока-ла-пустальгу.

ГРОДНА. ХАВАЙСЯ Ў БУЛЬБУ

Міжнародны рок-байк-фест «Хавайся ў бульбу» з 30 красавіка па 2 мая праходзіць у двух кіламетрах ад горада на беразе Нёмана побач з аднайменнай базай адпачынку. На фестываль прыехала болей за 1000 байкераў з Беларусі, Расіі, Польшчы, Літвы, Украіны, Казахстана, нават Канады. У праграме — разнастайныя конкурсы, атракцыёны, пейнтбол, файершоу, маладзёвяя акцыі, канцэрты рок-выкананіц. Па словах арганізатораў, у гэтым годзе акцэнт быў зроблены выключна на ўдзел беларускіх рок-каманд. Запланаваны праезд калоны байкераў у суправаджэнні ДАІ па вуліцах абласнога цэнтра. Арганізатарамі мерапрыемства ўжо шосты год запар выступаюць мясцовыя матаклубы «Насарогі», «Грызлі» і Rolling Anarchy пры падтрымцы Асацыяцыі мотаклубаў Беларусі.

«Гэта ніколі не павінна паўтарыцца...» Такія слова, звяртаючыся да ветэранаў Вялікай айчыннай вайны, да быльых вязняў нацысцкіх канцлагераў, да выгнаных падчас вайны ў Германію прымусовых працаўнікоў — «остарбайтэраў», прамовій 26 красавіка прэм'ер-міністр федэральнай зямлі Брандэнбург (ФРГ) Маціяс Плацэк. Ён разам з міністрамі свайго ўраду, палітыкамі і буйнымі прадпрымальнікамі прыбыў у Мінск з трохдзённым візітам.

Свой візіт у Беларусь спадар Плацэк пачаў з наведвання мямарыяльнага комплексу «Яма», размешчанага на тэрыторыі былога Мінскага гета, дзе ў склаў вянок да ўзноўжжа помніка забітым нацыстамі яўрэям. Там жа, на «Яме», прэм'ер-міністра Брандэнбургуга ўжо чакалі некалькі дзесяткаў сведак падзеяў мінулае вайны, тых, хто перажыў жахі фашысцкай акупацыі

З «Ямы» ніамеячай дэлегацыя пешшу (ветэраны паехалі на спецыяльных аўтобусах) накіравалася да былых яўрэйскіх могілак на вуліцы Сухой, дзе зараз знаходзяцца мемарыяльны камяні, што нагадваюць пра расстрэляных у Мінску яўрэяў, прывезеных сюль

Справа

Пасля пратэсту жыхароў вёскі Уборак Лоеўскага раёна адменена рашэнне аб далучэнні мясцовага сельгаспрадпрыемства да гаспадаркі суседняга раёна.

Пра гэта паведамі ў начальнік
управління сельскай гаспадаркі і
харчавання Лоеўскага райвыкан-
кама Яўген Ражон.

170 вяскоўцаў падпісаліся пад зваротам да памочніка прэзідэн-

та па Гомельскай вобл.
Пракапенкі і старшыні
скага аблывканкама Але
Якабсона з просьбай не
далучэння КСУП «Ур

У звароце тлумачъ «КСУП «Ураджайны» беца перадавым у рабывя палявия работы шаны ў тэрмін, прадз забяспечана палівам

**справакавін не распісцім
бокам, не дзеяннямі
галоўнага санітарнага ўрача
Расіі спадара Анішчанкі,
а менавіта презідэнтам
Беларусі Аляксандрам
Лукашэнкам.**

Уесь прыбытак ад перапрацоўкі 80 тысяч тон венесуэльскай нафты на Мазырскім НПЗ павінен застацца ў Беларусі, нягледзячы на тое, што 42,5% акцый завода належаць расійскім акцыянерам, заяўлю Аляксандру Лукашэнку падчас паездкі па Петрыкаўскім раёне Гомельскай вобласці.

Звяртаючыся да генеральнага дырэктара МНПЗ Анатоля Купрыянава, Лукашэнка сказаў: «Дык вось запомні: калі хоць адна капейка пойдзе на той бок, наракай на сябе. Усе да краплі гроши і прыбытак павінны быць у Беларусі. Ім не трэба было перапрацоўваць нафту, і прыбытку няма. Запомні: калі хтосьці будзе перашкаджаць, кажы адразу».

Што б гэта значыла? Напэўна, гэта выразны пасыл Маскве, што яна можа згубіць свайго стратэгічнага саюзніка на заходнім накірунку. Гэта ўжо не першы закід на бок расійскіх кіраўнікоў у адказ на чуткі пра тое, што Москва падтрымае не свайго даўняга кліента Аляксандра Лукашэнку, а іншага кандыдата ў презідэнты на будучых презідэнцкіх выбарах. Гэта адказ і на рыторыку кіраўніка Расіі Дзмітрыя Мядзведзева.

21 красавіка презідэнты Расіі і Украіны дамовіліся наконт працы тэрміну знаходжання Чарнаморска-га флоту Расіі ў Севастопалі з 2017 года яшчэ на 25 гадоў і магчымасці далейшага працягу яшчэ на пяць гадоў. Пры гэтым была дасягнута дамоўленасць, што Украіна атрымае скідку на газ, які паставляецца Расіяй, у 100 долараў пры цане 330 долараў за тысячу кубаметраў і 30 працэнтаў — пры іншай цане.

На наступнай прэс-канферэнцыі Мядзведзеў адказаў на пытаннё, ці можа разлічваць Беларусь на аналагічную ўкраінскую скідку на газ. Ён заяўлю, што Расія гатова даваць прэферэнцыі рэальным партнёрам, а не тым, хто гэта толькі дэкларуе. «Адна справа — рэальная партнёрства, а іншая справа — дэклараўнанне намераў. Адна справа — дамаўляцца аб тым, каб па-сур'ёному працаўваць, ісці насустрач адзін аднаму, дапамагаць адзін аднаму, а іншая справа — прыматаць рашэнні аб прыёме на паставянае месца жыхарства людзей, якія страдаюць працу. Гэта розныя рэчы. Рабіце выснову самі», — сказаў Мядзведзеў.

У адказ, пасля галасавання на мясцовых выбарах, Аляксандру Лу-

кашэнка нагадаў расійскому калегу пра тое, што ў Беларусі знаходзяцца дзве расійскія ваенныя базы, за якія РФ нічога не плаціць. «Калі презідэнт Расіі на гэта забыўся, то час успомніць», — сказаў Лукашэнка.

Відавочна тое, што Лукашэнка на презідэнцкіх выбарах ужо не разлічвае на падтрымку Расіі. Не спадзяеца на танную нафту і газ. А калі так, — можна развязаць чарговую гандлёвую вайну. Але пры гэтым ён выдатна ўсведамляе, што за наступствы яго чакаюць.

Наступная презідэнцкая кампанія будзе вельмі цяжкай, сказаў Аляксандру Лукашэнка 27 красавіка ў ходзе паездкі па Петрыкаўскім раёне Гомельскай вобласці.

«Расслабляцца нам ні ў якім выпадку нельга, — падкрэсліў беларускі кіраўнік. — Выбары ў саветы ў нашай краіне — гэта вельмі важная кампанія, але не асноўная. Наперадзе ў нас асноўная кампанія. Вельмі цяжкая будзе кампанія, вельмі цяжкая. І калі ў гэтай кампаніі прыайдзеца ўздзельніцаць дзейнаму презідэнту, то яна яшчэ цяжэйшай будзе, таму што вы бачыце, каму тут дзейны презідэнт не падабаецца, каму гэта не ў лад і на Захадзе, і на Усходзе. І, натуральна, рукі чухаюцца, хочацца неяк сюды ўлезці».

«Я ўжо, шчыра кажучы, напрацаваўся, — адзначыў ён. — Калі вы знойдзецце іншага презідэнта, страху не будзе. Усе роўна рана ці позна яго трэба будзе знайсці. Таму, калі знойдзецце, ну, што ж, добра».

Цікава, ці дачакаемся мы сакральнаў фразы: «Я стаміуся, я сышоджу?» Тым болей, што ён сам, па ягоным прызнанні, ужо розум страчае іншым часам. «Летась у гэты час, прабачце мяне, я розум губляў, музычы і міністра сельскай гаспадаркі, і іншых: залежы на складах прадуктаў харчавання, непрададзеныя сыры, малочную прадукцыю не бяруць, ды яшчэ расіяне падкінулі, ведаеце, нам праблему, калі закрылі мяжу», — заяўлю Лукашэнка.

Між іншым, жыццё ў Беларусі ідзе сваім ходам. Створана грамадскае аўяднанне «Саюз «Гільдыя півавараў». Пра гэта паведаміў на прэс-канферэнцыі 27 красавіка ў Мінску старшыня савета гільдыі, генеральны дырэктар ААТ «Крыніца» Рыгор Пяткевіч.

У саюз увайшлі ААТ «Крыніца», ААТ «Піў завод «Аліварыя», ААТ «Лідскі півавар», кампанія «Heineken у Беларусі» (33АТ «Піваварная кампанія «Сябар», СААТ «Рэчыцапіў», ААТ «Брэсцкое піў»).

«Мы аўядналіся не супраць кагосьці, мы — за піў», — падкрэсліў выканаўчы дырэктар гільдыі Саўлюс Галадаўскі. Сябры гільдыі падпісалі Кодэкс гонару півавараў, і нават плануюць стварыць Акадэмію піва. Як падкрэсліў выканаўчы дырэктар гільдыі Саўлюс Галадаўскі, галоўная каштоўнасць для кожнага півавара — гэта высокая якасць прадукту, сувязі і працэса піваварства.

Што ж, чакаем, калі песня «Піце піва, мужыкі!» стане афіцыйным гімнам Беларусі.

Следуючыя паэтычныя строі
Мінску адбылася прэзенсація
лодная памяць вады». Падзея
выдання аўтографаў аматара
Іванавіча, напісаныя на
напярэдадні 75-годдзя.

На прэзентацыі зборы
Барадуліна сталі з'явіцца
многіх людзей. Паводле
узвышаўся. «І калі першы
і пачуццямі, дык з цягам
строгім і духоўна адда

ІГАР МАКАРАЎ

Чэмпіён Алімпійскіх гульняў 2004 беларускі ігрывчык Ігар Макараў заваяваў пяці медаліў на чэмпіянаце Еўропы, які праходзіць у століцы Аўстріі Вене. На шляху да залатага Ігор Макараў адолеў балгарскага на Іліева, украінца Стэфана Бандарэнку, паляка Яна наровіча і венгра Балажа. Гэта другі медаль беларуса на дзюдзістай на першынстве Аляксандра Сцяшэнка.

У камандным залініні заняла 6-е месца сярод Румынія, Галандыя і Славакія. У другой пазіцыі ўслед за падзяліла апошні 21-ы медаль.

Ігар Макараў пачаў займацца га братам і доўгі час стаў прыўнесці ўспехі да яго яшчэ ў першынстве Беларусі. У 1998 годзе: у зборную на факультэт машынабудавання нават папрацаўваў на залаты ў 1998 годзе: у зборную на срэбра на моладзевы

ЛІДЗІЯ ЯРМОШ

У сувязі з завяршэннем панії па выбарах на вакансіі саветы немагчыма было дадзіць персону вернай. Цэнтрвыбаркама Лідзія Ярмош стала спадарыня Ярмош, якая добрае вобразнае міністэрства і ўмее парадаваць вакансіі журналістам трапным. Напрыклад, у 2001 годзе яе абяцала, што ЦВК будзе прынцыпіяльна, у насці з законам, але ючи максімальнай амплітуды у адносінах да прэтендэнтаў. Пазней, стаўшы першым прынцыпіяльным міністэрствам grata ў Еўрасаюзе, Ярмош зрабіла сваім марамі пра ўсё.

Але ж нашы людзі заслужылі дадаць пра наяўнасць ферэнцыі, калі падводзілі Ярмошына выказала супротивітвіе выбарцы. «Еўрапейскія нашага», — зазначыла Ярмош, падчыниўшыся афіцыйным парыўнанні з большасцю на непапулярных у Беларусі.

Прыемна, калі цябе цытуюць. Удвая больш прыемна, калі цябе цытуюць з самай высокай трывуны краіны. У папярэдніх «Азбуках паліталогіі» я неаднаразова адзначаў, што на рынку канкуруюць паміж сабой не толькі эканомікі, але дзяржавы, народы і нацыянальныя праекты. Мая пісаніна не была дарэмнай. Цытую па афіцыйным тэксле «Паслання–2010»: «Целью наших усилий должно быть формирование по-современному конкурентоспособных как экономики, так и государства в целом. И, более того, конкурентоспособной белорусской нации!»

Што ж неабходна для дасягнення канкурэнтаздольнасці пералічанай вышэй трывяды? Па меркаванні аўтара паслання — мадэрнізацыя. Гэта першая выснова, якую я зрабіў, праседзеўшы 20 красавіка амаль чатыры гадзіны перад тэлевізарам. А вось другая выснова ў мяне не такая аптымістычная. Аўтар паслання, які ставіў задачу па дасягненні канкурэнтаздольнасці ў трох галінах, збіраеца яе вырашыць выключна за кошт мадэрнізацыі эканомікі.

Пра грыбы і грыбнікоў

Ці ёсьць у гісторыі прыклады паспяховай мадэрнізацыі? Не так шмат, як хацелася б, але такія прыклады адшукаць пры жаданні можна. Напэўна, самы цікавы — Паўднёвая Карэя. Пасля падзелу краіны ў 1945 годзе 80 працэнтаў прымысловых прадпрыемстваў апынуліся ў паўночнай частцы, але гэта не перашкодзіла Паўднёвай Карэі за некалькі дзесяцігоддзя зрабіць рывок з трэцяга свету ў першы.

Але вось іншы прыклад. Мадэрнізацыя ў Расіі пачалася яшчэ пры Барысе Гадунове. Яна працягваеца ўжо пятае стагоддзе. І які вынік? Спашилося на апошні даклад Сусветнай арганізацыі інтэлектуальнай уласнасці. У 2009 годзе ў Расіі было пададзена 569 патэнтавых заявак (0,4 працэнта заявак на новыя патэнты, якія будуть прызнаныя на міжнародным узроўні), а ў Паўднёвой Карэі — каля 8 тысяч. Што называеца, адчуюце розніцу. На першым жа месцы з вялікім адрывам ЗША — 45,8 тысячы заявак.

Але чаму настолькі ашаламляльныя адрозненні ў выніках?

Задаў пералічана на прыложенні ініцыятывы сваіх грамадзян. Пры першым цары-рэфарматары Барысе Гадунове канчаткова сферміравалася прыгоннае права. Рэфарматары-бальшавікі ўсіх загналі ў цэнтралізаваную планавую эканоміку, пазбавіўшы тым самым кожнага магчымасці будаваць уласныя планы. Пры Пуціне грамадства падмяяла пад сябе карумпаваная бюракратыя і сілавікі.

Варта толькі якому-небудзь расійскаму бізнесмену зрабіць сваё прадпрыемства прыбылковым, як прадстаўнік усюды ѹіснай дзяржавы (падатковы інспектар, міліцыянер, пажарнік) ужо настойліва стукае ў дзвёры яго кабінета. Тут галоўнае — паспець першым. У Расіі бізнесмены «ўспрымаюцца ўладай накшталт такіх грыбоў у лесе. І ў той момант, калі грыбнік гэты грыб знаходзіць, у грыбніка ўзікае права ўласнасці на грыб» (Юлія Латыніна). Імёны самых удачлівых «грыбнікоў» даведаща нескладана, для гэтага дастаткова паглядзець, хто сёння кантралюе актывы кампаніі «ЮКАС».

Амаль па Данте

Але паспяшаецца вярнуцца ў залу пасяджэнняў беларускага парламента, дзе кіраўнік дзяржавы абвяшчае 2010 год ключавым «в определении дальнейшей стратегии развития Беларусь». Падстай для гэтага трои. Па-першым, завяршаеца пяцігодка, а ўлада, нягледзячы на аўктыўную цяжкасці, «не отказывается от обязательств, взятых на себя пять лет назад». Па-другое, у бягучым годзе мы мусім «полностью преодолеть последствия мирового кризиса». Па-трэцяе, і гэта самае галоўнае, «необходимо заложить основы для динамичного прорыва в развитии нашей страны — нового этапа в построении сильного и процветающего государства».

Звярніце ўвагу, дынамічнае развіццё краіны — гэта ўсяго толькі этап у пабудове моцнай дзяржавы. Мяркуеца, што ўтакой дзяржаве будзе забяспечана новая (еўрапейская) якасць жыцця. Тут узікаюць натуральныя пытанні: а для каго, і які пералік параметраў такога жыцця? Вось, да прыкладу, судовая сістэма. Без яе эффектыўнай працы пра еўрапейскую якасць казаць не даводзіцца.

Возьмем афіцыйны тэкст паслання, размешчаны на сайце «Советской Белоруссии», і пры дапамозе пошукаў сістэмы палічым колькасць слоў з коранем «суд». Такіх знайшлося 29 штук, але ўсе яны былі толькі часткай слова «государство». Такім чынам, «Пасланне–2010» — гэта своеасаблівіе гімн дзяржаве: «государствен-

ная политика», «государственная деятельность», «государственные программы» і інш. Месца ж для абмеркавання судовай сістэмы, што была б здольнай абараніць усіх нас, у тым ліку і ад самаўпраўніц «сильнага государства», у пасланні не знайшлося.

А як наконт свабоднага доступу да незалежных крніц інфармацыі? У новым якасным жыцці, якое чакае беларусаў «в самой ближайшай перспективе», «Белпошта» і «Саюздрук» будуць распаўсюджваць недзяржаўныя грамадска-палітычныя газеты, або ўсё застанецца па-ранейшаму? Адказу на гэтае пытанне я ў пасланні не знайшоў. Затое любы жадаючы можа з ім азнаёміцца, прачытаўшы ў інтэрнэце чарговыя адкрыцці кіраўніка Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі Аляксандра Зімоўскага. Цытую: «Я не знаю, чега хочет народ. Если говорить базальными наборами благ, то работа, жильё, мир на улицах, возможность жить и учиться — наверно, всё это есть. Надо отдавать себе должное — мы небогатая страна, страна ниже среднего достатка».

Што тут прыгына, а што следства? Мы небагатая краіна — таму не можам дазволіць сабе падпісвацца і прадаваць «Новы час» праз дзяржайнай сістэмы распаўсюду, або мы не распаўсюджваем «Новы час» — і таму небагатыя?

Але акрамя скупога пераліку выгодаў, якія спадар Зімоўскі дазваляе ўсім нам жадаць, у новае жыццё з жыцця старога будзе дазволена перанесці «надзеі на выхад з крызісу канкрэтна з Аляксандрам Рыгоравічам Лукашэнкам». Спадзявацца на кагосыці іншага, у тым ліку і на самога сябе, бессенсоўна, па словах Зімоўскага: «таму што такая магутная машина інфармавання, якую я кантралюю, адразу ж растлумачыць нашым грамадзянам, што гэта змаганне вядзеца супраць таго, каб прэзідэнт палепшыў жыццё людзей».

Да прачытання такога выдатнага тэксту я лічыў, што дзеліцца на «канструктыўную» і «так званую» ў Беларусі толькі апазіцыя. Аднак высыплілася, што гэты прынцып

распаўсюджваецца і на гэтага часу «всякім» давядзенію пакінадзею і атрымлівацца надзеі на моцную дзяржаву, нязменнага кіраўніка, рабльтаўшы вароты, міратрапіц замест раю ў

Бервяно на дарозе

Беларуская аўтадзяржава ўсвядоміла національны мадэрнізацыі, хай і выглядзе. Запішам ёй гэта. Але хто будзе суб'ектам гэтага? Звернемся да тэорыі паліталогіі. Лідэры аўтадзяржавы могуць абаці адзін з трох інстытутаў: «сілавікоў» або партыю(магчымы і іх кіраўнікі). Гэта адрозненне адпавядае асноўным тыпам аўтадзяржавы: бюракратычнаму і аднапартыйнаму.

Зразумела, што ў нашу ку мы маем справу з бізнесным рэжымам. На жаль, «2010» — гэта не то, што моцнай дзяржаве, але гэта і рэжым падзельніцтва, якіе мадэрнізавацца. Але хто будзе суб'ектам гэтага? Звернемся да тэорыі паліталогіі. Лідэры аўтадзяржавы могуць абаці адзін з трох інстытутаў: «сілавікоў» або партыю(магчымы і іх кіраўнікі). Гэта адрозненне адпавядае асноўным тыпам аўтадзяржавы: бюракратычнаму і аднапартыйнаму.

Зразумела, што ў нашу ку мы маем справу з бізнесным рэжымам. На жаль, «2010» — гэта не то, што моцнай дзяржаве, але гэта і рэжым падзельніцтва, якіе мадэрнізавацца. Але хто будзе суб'ектам гэтага? Звернемся да тэорыі паліталогіі. Лідэры аўтадзяржавы могуць абаці адзін з трох інстытутаў: «сілавікоў» або партыю(магчымы і іх кіраўнікі). Гэта адрозненне адпавядае асноўным тыпам аўтадзяржавы: бюракратычнаму і аднапартыйнаму.

Калі мне памяць не заслушицца, за апошнія гады быўлі трывалыя дырэктывы: «Аб агульнавядомілі грамадскімі і дысцыплінамі» (№1), па наступнай дэбюрократычнай апарату».

Ад апазіцы ў мясцовыя саветы здолелі патрапіць толькі восем чалавек. Дэпутатамі сталі трох прадстаўнікі аргкамітэта партыі «Беларуская хрысціянская дэмакратыя» і пяць — левай партыі «Справядлівы свет». З партыі БНФ і руху «За свабоду» ніхто ў мясцовыя саветы не патрапіў. Пры тым, што ад палітычных апазіцыйных структур балатаўваліся больш за 400 чалавек.

Прадстаўнікі апазіцыі не лічаць выбарчую кампанію абсалютна марнай. Так, лідэр руху «За свабоду» Аляксандр Мілінкевіч пазітыўным вынікам удзелу ў выбарах называў «пэўнае павелічэнне пратэстных настроў у грамадстве і дэманстрацію альтэрнатывы». «Цяпер галоўнае, каб цывілізаваны свет усвядоміў, што гэтыя

праекты. Выхад да кампаніі ў мясцовыя саветы, якая фактычна з'яўляецца рэпетыцыяй прэзідэнцкай кампаніі, сведчыць, што на прэзідэнцкіх выбарах будзе адбывацца закручванне гаек», — гаворыць палітык.

У Цэнтрвыбаркаме лічаць, што сур'ёзных парушэнняў гэтага кампанія не мела, і насамрэч абгрунтаваных скаргаў у ЦВК было пададзена няшмат. «Многія палітыкі робіць гэта (пішуць скаргі) ЦВК зусім не таму, што хочуць абгрунтаваць свой пройгрыш. Гэта жаданне ў чарговы раз нагадзіць роднай дзяржаве, каб яшчэ раз пакрыгчалі і сказаці, што дэмакратычныя ператварэнні ў Беларусі носяць дэкаратыўныя характеристы», — заявіла на выніковай прэс-конферэнцыі Лідзія Ярмошына.

Таксама кіраўніца ЦВК паведаміла, што шэраг кандыдатаў

праця, да якіх даходзіць выбаршчыка, на другім — абменяваўся адной улёткай за казённы кошт, на трэцім — нават улётку не друкаваў. На выхадзе кожны з іх атрымаў калі 10 працэнтаў.

Лідзія Ярмошына мяркуе, што «усе камісіі спрацавалі добра», а, напрыклад, факты неўключэння ў спісы выбарцаў, — гэта «шурпатасці і нязручнасці, звычайнія для любых выбараў», і ставіцца да іх трэба з разуменнем.

Назіральнікі ў супрацьвагу старшыні ЦВК прыводзяць безліч прыкладаў, якія сведчаць пра проблемы ў арганізацыі выбарчага працэсу. Як зазначыў кіраўнік праваабарончага цэнтра «Вясна» Альесь Бяляцкі, прэтэнзіі пачаліся яшчэ на стадыі фармавання камісій. Паводле зменаў у выбарчым заканадаўстве, камісіі мусіць не менш як на траціну

надзвечарнікі, да якіх даходзіць выбаршчыка, на другім — абменяваўся адной улёткай за казённы кошт, на трэцім — нават улётку не друкаваў. На выхадзе кожны з іх атрымаў калі 10 працэнтаў.

Напрыклад, у Барысаве датадруху «За Свабоду» Бабіцкі ў асноўны дзень выбараў перамог свайго канкурэнта — дырэктора пікніку Шмакава, але супрацьвыніках выбараў з датадруху галасаваннем. Слонімскі датадрутаты Іван Шмакава ў рэгіёне доктар — перамагаў у дзень выбараў, саванні на даму, але калі вынік выбараў у акрузе бюлётэні са скрыні датадруху галасавання.

Праваабаронцы нічога папярэдняе галасавання

САМАКІРАВАННЕ

БРАТАННЕ СТАРАСВЕТЧЫНЫ І ІНДІКАЦІІ

Марыя КРУК

**Што аб'ядноўвае
старафіты Полацак і горад
з футурыстычнай назвай
Электрасталь, Венесуэлу і
райцэнтр Беларусі? Народная
дыпламатыя. Адна з
ніякіх сфер, куды рука
сталічнай вертыкалі калі
і сягае, то не так далёка,
як у справах вызначэння
агульной канцепцыі развіцця
горада. Гарады-пабрацімы
— прыгожы антураж для
вядзення бізнесу і культурнага
абмену.**

Сяброўства народаў — дзейсная мантра на прасторах былога СССР. Вышэйшае кіраўніцтва праговорвае яе, падпісваючы пагадненні наконт паставак танных энергаресурсаў і культурнага абмену, адміністрацыя гарадоў з гонарам дэмантруе спісы з назвамі экзатычных і не вельмі населеных пунктаў свету, якія з'яўляюцца пабрацімамі ці партнёрамі. Дыпламатычныя сувязі зверху перыядычна пашыраюцца на лакальны ўзровень. Напрыклад, Баранавічы — у чаканні падпісання адпаведнага пагаднення з адным з гарадоў Венесуэлы. Дамоўленасць была дасягнутая ў сакавіку гэтага года падчас працоўнай паездкі

ў райцэнтр Брэсцкай вобласці першага сакратара пасольства Баліварскай Рэспублікі Херарда Эстрада Марцінеса.

Найбольшымі сувязямі з гарадамі замежных краін могуць пахваліцца сталіца Беларусі, а таксама Магілёў ды Гродна. Такое братанне дае магчымасць не толькі ладзіць культурніцкія абмены, але і прыцягваць працоўную сілу. Паводле афіцыйнай інфармацыі, в'етнамскія рабочыя працавалі на будоўлі цэнтра «Мінск — Арэна» ў межах партнёрства з горадам Хашымін. Партиёрская сувязі Мінск мае і з в'етнамскім Ханоем. Да слова, у першынстве кірункаў двухбаковых контактаў і адукатыўных праграм. Ці насамрэч прычына хаваецца ў сяброўстве гарадоў, але студэнтаў з Азіі, відавочна, на вуліцах беларускай сталіцы пабольшала цягам апошніх пяці год.

У абласнога цэнтра Гомель сумесныя праекты з французскім Клермон-Феранам скіраваныя крыху ў іншы бок — адукатыя, культура, спорт, спаборніцтвы. Пры падтрымцы французскага боку ў Гомелі быў створаны і дзейнічае Франка-беларускі інстытут, які нядыўна пасол Францыі ў Беларусі Мішэль Рэнеры абраўся раіць як кузню добрых кадраў інвестарам, калі тыя панаедуць асвойваць эканамічныя прасторы сінявокай.

Народная дыпламатыя часам сапраўды садзейнічае побывітаваму ўзаемапаразуменiu лепш за палітычныя рашэнні

зверху. Кіраўніцтва Магілёва можа прадэмантраваць мноствама прыкладаў на гэту тэму. Абласны адміністрацыйны цэнтр мае 12 гарадоў-пабрацімаў, з 8-ю гарадамі падпісаныя дамовы аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве, з 7-ю гарадамі рэалізуюцца сумесныя мерапрыемствы ў рамках падпісаных пратаколаў аб намерах. Супрацоўніцтва Магілёва з Управай Сакаліна гары Усходній адміністрацыйнай акругі Масквы ўключае шэраг праектаў у гандлёва-эканамічнай, культурнай, спартовай, гуманітарнай сферах: і Міжнародны фест «Магутны Божа», і контактна-кааперацыйныя біржы — аднымі мірам братання

мазанія. Да слова, у Маскве быў добраўданы адзін з дворыкаў мікрараёна з выкарстываннем этнографічных матыў русі. Москва адказала праектам у Магілёве.

Гісторыя з гарадамі часам падкідвае сюрпризы. Напрыклад, жытны Полацк у пабрацімскіх горадах Электрасталь і Вялікі Ноўгарад. Калі ланцужку сувязяў, выклікае супрацьпакоі індустрыялу і старасці, то ў другім — суполічнасці, поўная міжусобніцтва і змаганняў за першынства. Гарады-пабрацімы (калі не лічыць энергетычнай

індустрыяльнай прасторы, якія

Палітык меў шэраг сустрэч з кіраўніцтвам Беларусі, падчас якіх абміркоўваліся варыянты супрацоўніцтва ў галіне лагістыкі, энергетыкі, выкарыстанні альтэрнатыўных крыніц энергіі. У прыватнасці, як перадае Інтэрфакс, Германія зацікаўленая ў развіцці супрацоўніцтва з Беларуссю ў лагістычнай сферы і не выключае магчымасці інвестыцый у будаўніцтва лагістычных цэнтраў. «У Беларусі ёсьць дзяржаўная праграма па развіцці лагістычных паслуг, і мы хацелі б, каб была магчымасць выкарыстаць наш досвед. Цалкам верагодна, што мы прыйдзем і да інвестыцый будаўніцтва лагістычных цэнтраў», — расказаў прэм'ер-міністр зямлі Брандэнбург журнالістам. Немцы зацікаўлены ў развіцці транспартнага калідору

«Парыж — Берлін — Варшава — Мінск — Москва».

Варыянты супрацоўніцтва ў энергетычнай сферы абміркоўваліся падчас «Майстэрні будучыні» — сумеснага праекта Беларусі, Германіі і ЕС, які прадугледжвае ў 2011 годзе старт будоўлі ў Мінску энергапасіўнага будынку. Паводле задумы аўтараў, праект будзе наглядна дэманстраваць магчымасці прымянення энергазберагальных тэхналогій, узнаўляльных крыніц энергіі ў будаўніцтве. Спадар Плацэк лічыць, што Беларусі можа быць карысны досвед Германіі ў галіне развіцця сучасных энергетычных технологій.

Маціяс Плацэк з'яўляецца адным з заснавальнікаў «Зялёной лігі» у ФРГ, мае дыплом у галіне біямедицынскай кібернетыкі.

У 1990–1998 гадах займаў пасаду міністра навакольнага асроддзя зямлі Брандэнбург.

Разам з tym, Маціяс Плацэк зазначае, што цяпер і да альтэрнатыўнай энергетыкі падыход мусіць быць узважаны. «Раней мы думалі, што выкарыстанне ўзнаўляльных крыніц энергіі не насяе проблем. Але цяпер рызыкі, звязаныя з гэтай канцепцыяй, нельга недаацэнваць. Напрыклад, важна не спыніць плынъ турыстаў, актыўна засвойваючы альтэрнатыўную энергетыку. Выкарыстанне біямасы мае этычны складнік: ці не станеца так, што фермерам больш выгодна будзе вырошчваць не зерне для хлеба, а аддаваць палі пад біямасу? Спажыванне энергіі сонца — пад сонечныя батарэі адводзяцца вялікія тэрыторыі ў 150

гарадах. Гэта будзе пасада на сінім саракаці ўнергаспажа 20–30 пракцэнтаў. У нас энергазберажэнні было менавіта за кошт цепел панэльных дамоў — гэданае тэхнічнае мераприятніце зазначае палітык.

Узнаўляльныя крыніцы, выкарыстанне якіх відаў паліва і энергазберажэння — адны з асноўных бляспекі Беларусі, што вана ў дзяржаўных пасадах Сёлета, напрыклад, за звініццем энергагаёмістасці 10 пракцэнтаў. Паводле цылі Дэпартамента па фактыўнасці Дзяржкома, штогод назіраецца спад энергагаёмістасці прадукціі на 0,4%. У пачатку 1990-х гадоў была самай энергагаёмістай краін СНД — выдаткі на сурсаў на 1 тысячу жыхаря складалі 780 кілаграм

▶ ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ПІВАВАРЫ АБ'ЯДНАЛІСЯ ЗА ГІЛЬДЫЮ

Марыя КРУК

Беларускія півавары аб'ядналіся ў прафесійную гільдыю. «Мы аб'ядналіся не супраць кагосьці, мы — за піва», — сказаў журналістам выкананічы дырэктар гільдыі Саўлюс Галадаўскас.

У грамадскае аб'яднанне «Саюз «Гільдыя півавараў», каб сумесна адстойваць інтарэсы айчынных вытворцаў піва, увайшлі ААТ «Крыніца», ААТ «Піўзавод «Аліварыя», ААТ «Лід-

скае піва», кампанія «Heineken» у Беларусі (СЗАТ «Піваварная кампанія «Сябар», СААТ «Рэчыцапіўка»), ААТ «Брэсцкае піва». Старшыня саюза літвоўец Саўлюс Галадаўскас мяркуе, што півавары Беларусі цяпер перажываюць не лепшыя часы, таму мусіць аб'яднаць свае сілы, каб змагацца з неспрыяльнымі фактарамі. Такім, як забарона на рэалізацыю піва праз шапкі, агульнае пагаршэнне іміджу піваварнай галіны і распаўсюджванне ідэі «пшёнога алкагалізму», рагашенне ўладаў Беларусі падвысіць стаўкі акцызаў на піва ў пачатку бягучага года на 54 пракцэнта, экспансія імпартнага піва на ўнутраны рынак, высокі кошт соладу і амежаванні ў рэкламе прадукцыі.

Да слова, генеральны менеджэр «Heineken» у Беларусі Аляксей Чарняеў раней адзначаў, што высокая доля імпартнага піва на беларускім рынку (каля 30 пракцэнтаў) з'яўляецца кепскім фактарам для развіцця піваварных прадпрыемстваў.

«Гільдыя півавараў» плануе даказаць, што беларускае піва вартае стаць «нацыянальным гонарам». «Місія гільдыі — захоўваць найлепшыя беларускія традыцыі піваварства, прывесці

іх у адпаведнасць з вышэйшымі міжнароднымі стандартамі і прадаць наступным пакаленням», — сказаў Галадаўскас.

Заснавальнікі «Гільдыя півавараў» не разумеюць палітыкі, накіраванай на стварэнне кепскага іміджу піву. Маўляў, шкода ад спажывання пладавягадных відаў і гарэлкі значна большая, чым ад соладавага напою. Паводле дадзеных кантактнага «Белдзяржхарчпрам», спажыванне піва ў 2009 годзе ў абсалютным алкаголі складала 2,3 літра на душу насельніцтва, віна вінаграднага — 0,4 літра, віны пладовага — 3,4 літра, моцных спіртных напояў — 5,4 літра. Заснавальнікі гільдыі абураюцца, што дзяржава ігноруе ўнёсак піўной галіны ў эканоміку краіны і значныя падатковыя паступлennі ў рэспубліканскі бюджет — больш за 180 мільярдаў рублЁў у гэтым годзе, падтрымку сельскай гаспадаркі праз закупы ячменю, стварэнне працоўных месцаў.

Летасць назіраўся спад рэалізацыі піва на ўнутраным рынку. Тэндэнцыя захоўваецца і цяпер. За першы квартал бягучага года на ўнутраным рынке беларускія піваварныя кампаніі рэалізувалі на 5,1 пракцэнта піва менш,

чым за аналагічны перыяд папярэдняга года. З усіх вытворцаў піва Беларусі рост аб'ёма вытворчасці па выніках першага квартала ўзялілі 11,5%, але ўсе пасады на выніках першага квартала толькі кампанія «Сябар». Дырэктар «Брэсцкага піва» Алег Кісель канстатуе, што апошнія гады ў краіне паднялася практычна на выжывае ў многіх сегментах міжнародных півавароў — кампаній «Carlsberg», «Olvi». Але паколькі піўка замежныя інвестыціі ў Беларусь дзе і на Брэсцкі піўзавод пачалася контрактна-партнёрская часць піва ўкраінскага піваварнага «Дэсант» ЗАТ «Абалонь».

«Ідэя стварэння гільдыі спявала даўно, але сінхронізация, калі відзеяліся асноўныя гульцы рынку, значыць генеральны ААТ «Крыніца» і выдаткі дырэктар гільдыі Роберт Саўлюс Галадаўскас.

Даведка:

Саўлюс Галадаўскас, выканаўчы дырэктар ААТ «Крыніца», паказвае, што піваварныя кампаніі ў Беларусі маюць пасаду віцэ-прэзідента, які ўваходзіць у кіраванне кампаніі. Аднак усе півавары ў Беларусі ўваходзіць у кіраванне кампаніі Utenos alus (Літва). З 2009 года

12.10 Ваенна драма «У бок ад вайны» (Расія).

13.45 Хранікальна-документальны цыкл «Нябачны фронт» (Беларусь).

14.05 Жаночае ток-шоў «Жыццё як жыццё».

15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

15.25 Відэафільм АТН «Зброя Перамогі. Магілёўшчына».

15.55 Здароўе.

16.20 Серыял «Агульная тэрапія» (Расія).

17.30 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

18.25 Відэафільм АТН «Прабач мяне».

18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.

19.25 «КЕНО».

19.30 «Арэна».

19.55 Ток-шоў «Ход у адказ».

21.00 Панарама.

21.55 Відэафільм АТН цыклу «Усё гэта было». Фільм 1-ы.

22.10 Вострасюжэтная ваенна драма «Застава Жыліна» (Расія).

00.05 Дзень спорту.

06.00, 09.00 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Контуры.

10.10 Фільм «Шырлі-Мырлі».

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Ток-шоў «Выбар».

22.00 «Застаца ў жывых». Шматсерыйны фільм. IV-ы сезон. 12-я серыя.

23.00 Нашы навіны.

23.15 Навіны спорту.

23.20 «Злачынствы стагоддзя».

23.55 «Жанатыя... з дзецымі». Шматсерыйны фільм.

00.40 Нашы навіны.

00.55 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 «Тыдзень».

09.35 «Вялікі сняданак».

10.05 «Пяць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.40 «Званая вячэра».

12.35 «Мачаха». Серыял.

13.50 «Зорны рынг».

15.00 «Вялікі горад».

15.40 «Гарачы лёд».

16.05 «Культурнае жыццё».

16.50 «Дабро пажаліца».

13.00 Нашы навіны.

13.05 Навіны спорту.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».

13.40 «Модны прысуд».

14.45 «Кантрольны закуп».

15.15 Прэм'ера. «Іван Падушкін. Джэнтльмен вышуку». Шматсерыйны фільм.

16.00 Нашы навіны.

16.10 Навіны спорту.

16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.

17.05 «Хай кажуць».

18.00 Нашы навіны.

18.15 Навіны спорту.

18.20 Камедыйны серыял «Мая выдатная няня». Пасля вяселля, 2008 год.

19.00 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.

20.00 Час.

20.30 Нашы навіны.

21.00 Навіны спорту.

21.05 Прэм'ера. «Шлюб па завяшчанні». Шматсерыйны фільм.

22.15 Шматсер. фільм «Катоўскі». 2010 г.

23.10 Нашы навіны.

23.25 Навіны спорту.

23.30 «Зваротны адлік».

00.05 «Жанатыя... з дзецымі». Шматсерыйны фільм.

00.50 Нашы навіны.

01.05 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
«24 гадзіны».

06.10 «Міншчына».

06.20 «Раніца. Студыя добрага настрою».

07.40 «СТБ-спорт».

08.30 Фільм «Палюбоўнік». Расія, 2002 г.

10.05 «Пяць гісторый».

10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.

11.40 «Званая вячэра».

12.35 «Мачаха». Серыял.

13.50 «Гучная справа».

14.40 «Свая каманда». Моладзевы серыял.

15.40 «Ваенная таямніца».

16.50 «Сталічны футболь».

17.20 «Міншчына».

17.30 «Званая вячэра».

18.30 «Мачаха». Серыял.

06.00, 09.00 Нашы навіны.

06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

09.05 Чакай мяне.

10.00 Прэм'ера. «Апошняя вясна Валянціны Талкуновай».

11.00 Нашы навіны.

11.05 Навіны спорту.

11.10 АНТ прадстаўляе: «Адзін супраць усіх».

12.00 «Малахай +».

06.30 Камедия «Фартуна».

08.00 Сёння.

08.15 «Праграма Максімум».

09.10 Серыял «Тамбоўская вія».

10.00 Сёння.

10.20 Серыял «Тамбоўская вія».

13.00 Сёння.

13.25 Серыял «Тамбоўская вія».

16.00 Сёння.

16.20 Серыял «Тамбоўская вія».

17.15 Вострасюжэтны дэтэктыў.

19.00 Сёння.

19.30 Вострасюжэтны дэтэктыў.

21.20 Прэм'ера. Вострасюжэтны дэтэктыў.

23.15 Вострасюжэтны серыял «Святлыя вайны».

00.55 «Першая кроў».

09.30 Мотаспартыўны часопіс.

09.45 Аўтаспорт. Чэмпіянат Турынг. Мараکеш (Марока).

10.45 Снукер. Чэмпіянат Снукера (Вялікабрытанія). Фінал.

11.25 «Нічога асабістага». Інтэрв'юны з атлетамі.

11.40 «Аб самым галоўным».

12.35 Тэлесерыял «Чырвонае сяло».

13.50 Навіны-Беларусь.

14.00 Весткі.

14.25 «Пакой смеху».

15.15 Тэлесерыял «Калі растаў».

16.50 Навіны-Беларусь.

17.00 Весткі.

17.15 «Кулагін і партнёры».

17.50 Прэм'ера. «Кармеліткі».

18.50 Навіны-Беларусь.

19.00 Весткі.

19.30 Прэм'ера. Тэлесерыял «Будзе каханне». Расія, 2009 г.

20.25 Тэлесерыял «Калі растаў».

22.20 Прэм'ера - 2010. Тэлесерыял «Весткі+».

22.55 Прэм'ера. «Тэрыторыя».

23.50 Навіны-Беларусь.

00.00 «Весткі+».

00.20 «Дзяжурны па краіне».

07.00 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцаі».

08.30 «Лінія добра дзень».

09.30 «Чыстасардзчына».

10.00 Сёння.

10.20 «Іх норавы».

10.55 «Кулінарны пайдынак».

11.55 Дэтэктыўны серыял «Інвестыцыі».

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Таксістка».

15.10 «Надзвычайнае здарэнне».

15.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.00 Сёння.

16.30 Дэтэктыўны серыял «Адночы».

18.30 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

19.00 Сёння.

19.35 Прэм'ера. «Баенна-гісторыя».

21.40 Серыял «Ментоўскія вія».

23.25 Сёння.

23.45 Серыял «Афганская здраўніцтва».

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00

07.05 Канал «Сёння раніцай»

08.30 «Следства вялі...».

09.20 «Іх норавы».

10.20 «Іх норавы».

10.55 «Кватэрнае пытанне».

11.55 Дэтактыўны серыял «Б...».

13.30 Серыял «Таксістка».

15.05 «Галубая дарога».

15.35 «Агляд. Надзвычайнае».

16.30 Дэтактыўны серыял «...».

18.30 «Агляд. Надзвычайнае».

19.35 Прэм'ера. Ваенна-гіст...».

21.35 Серыял «Ментоўскі в...».

23.25 Сёння.

23.45 Вострасюжэтны серыя...».

09.30 Экстремальная віды Ride Spirit.

09.45 Футбол. Еўрагалы. Н...».

09.55 Футбол. Кубак свету-2010.

- 15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
 15.25 Відеафільм АТН «Зброя Перамогі. Гомельчына».
 15.55 Дэтактыўны серыял «Развод і дзя...»
 16.50 Серыял «Агульная тэрапія» (Расія). 1-я серыя.
 17.55 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
 18.50, 00.10 «Зона Х». Крымінальная хроніка.
 19.25 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоу.
 19.30 «КЕНО».
 19.35 «Зямельнае пытанне».
 20.00 Прэм'ера. Дэтактыў «Замах» (Беларусь - Расія). 1-я серыя.
 21.00 Панарама.
 21.55 Відеафільм АТН цыклу «Усё гэта было». Фільм 3-і.
 22.05 Дэтактыў «Замах» (Беларусь - Расія). 2-я серыя.
 23.10 Вострасюжэтная ваенна драма «Застава Жыліна» (Расія). Заключная серыя.
 00.20 Дзень спорту.

- 06.00, 09.00 Нашы навіны.
 06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».
 09.05 «Слова жанчыне». Шматсер.фільм.
 10.00 «Катоўскі». Шматсерыйны фільм.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
 «24 гадзіны».
 06.10 «Міншчына».
 06.20 «Раніца.Студыя добра настрою».
 07.40 «СТБ-спорт».
 08.30 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!»
 Серыял.
 09.30 «Аўтапанарама».
 10.00 «Пляць гісторый».
 10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
 11.30 «Далёкія сваякі».
 11.40 «Званая вячэра».

- 08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
 09.30 У гэты дзень.
 09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
 10.35 Камедыя «Людзі Шпака» (Расія).
 11.30 Рэпарцёр «Беларускай часіны».
 12.10 Спорт-кадр.
 12.45 Кінааповесць «Экіпаж машины баявой» (СССР).
 13.55 Вострасюжэтная меладрама «Тэрапыстка Іванова» (Расія). 10-я, закл., серыя.
 14.50 Пазлакасная гадзіна.
 15.05 Медычная таемніцы.
 15.30 Серыял «Чалавек вайны» (Расія).
 16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
 17.25 Простыя практикаванні.
 18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
 19.05 Камедыя «Людзі Шпака» (Расія).
 20.05 Беларуская часіна.
 21.10 Маналогіі аб вайне.
 21.20 Калыханка.
 21.40 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
 22.15 Гітарычная драма «Дабранач і поспехай» (ЗША- Вялікабрытанія-Францыя).

- 07.00 «Раніца Расіі».
 09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».

6 МАЯ, ЧАЦВЕР

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00,
 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55

Навіны.

- 06.05 Дзень спорту.
 06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы», Беларусь!».
 07.05, 08.10 Зона Х.
 07.30, 08.35, 11.50 Дзелавое жыццё.
 08.40 «Зямельнае пытанне».
 09.05 Дэтактыў «Апостал» (Расія). Заключная серыя.
 10.00 Серыял «Агульная тэрапія» (Расія).
 10.55 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
 11.40 Відеафільм АТН цыклу «Усё гэта было». Фільм 3-і.
 12.10 Прэм'ера. Ваенна драма «Лейтэнант Сувораў» (Расія).
 13.45 Дац. цыкл «Фартыфікацыя» (Беларусь).
 14.30 Хранікальна-документальны фільм «Зінада Зайцева» цыклу «Вялікай Перамогі Салдаты» (Беларуское тэлебачанне).
 15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
 15.25 Відеафільм АТН «Зброя Перамогі. Брэстчына».
 15.55 Дэтактыўны серыял «Развод і дзя...»
 16.50 Серыял «Агульная тэрапія» (Расія). 2-я серыя.
 17.55 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
 18.50, 01.30 «Зона Х». Крымінальная хроніка.
 19.25 «КЕНО».
 19.30 Сфера інтэрсау.

- 19.55 Дэтактыў «Замах» (Беларусь - Расія). 3-я серыя.
 21.00 Панарама.
 21.55 Відеафільм АТН цыклу «Усё гэта было». Фільм 4-ы.
 22.05 Дэтактыў «Замах» (Беларусь - Расія). 4-я серыя.
 23.10 Герайчная ваенна драма «Дняпроўская мяжа» («Беларусьфільм»).
 01.35 Дзень спорту.

- 11.05 Навіны спорту.
 11.10 «Дэтактывы».
 11.50 «Ералаш».
 12.00 «Малахай +».
 13.00 Нашы навіны.
 13.05 Навіны спорту.
 13.10 «Зразумець. Прабачыць».
 13.40 «Модны прысуд».
 14.45 «Кантрольны закуп».
 15.15 Прэм'ера. «Іван Падушкін. Джэнтльмен вышуку». Шматсерыйны фільм.
 16.00 Нашы навіны.
 16.10 Навіны спорту.
 16.15 «Заручальны пярсцёнак». Шматсерыйны фільм.
 17.05 «Хай кажуць».
 18.00 Нашы навіны.
 18.15 Навіны спорту.
 18.20 Камедыны серыял «Мая выдатная няня». Пасля вяселля, 2008 год.
 19.00 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
 20.00 Час.
 20.30 Нашы навіны.
 21.00 Навіны спорту.
 21.05 Прэм'ера. «Шлюб па завяшчанні». Шматсерыйны фільм.
 22.15 Прэм'ера. Шматсерыйны фільм «Катоўскі». Расія, 2010 год.
 23.10 Нашы навіны.
 23.25 Навіны спорту.
 23.35 АТН прадстаўляе: «Выбар +».
 00.05 «Жанатыя... з дзецьмі». Шматсерыйны фільм.
 00.50 Нашы навіны.
 01.05 Навіны спорту.

- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30
 «24 гадзіны».
 06.10 «Міншчына».
 06.20 «Раніца.Студыя добра настрою».
 07.40 «СТБ-спорт».
 08.30 «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!»
 Серыял.
 09.30 «Я-вандроўца».
 10.00 «Пляць гісторый».
 10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
 11.30 «Далёкія сваякі».
 11.40 «Званая вячэра».
 12.35 «Мачаха». Серыял.
 13.50 «Фантастычныя гісторыі».
 14.40 «Свая каманда». Моладзевы серыял.

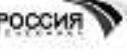
- 15.40 «Водбліскі». Серыял.
 16.50 «Добры дзень, доктар!».
 17.20 «Міншчына».
 17.30 «Званая вячэра».
 18.30 «Мачаха». Серыял.
 20.00 «Сталічны падрабязнасці».
 20.10 «СТБ-спорт».
 20.15 «Добры вечар, маляня».
 20.25 Прэм'ера! «Салдаты. Дзэмбель непазбежны!» Серыял.
 21.30 Прэм'ера! «Водбліскі». Серыял.
 22.55 «Асадісты інтэрэс».
 23.25 «Аўтапанарама».
 23.45 Фільм «Даспехі бога 2: Аперацыя Кондар». Гонконг, 1991 г.

- 07.00 ЛАДная раніца.
 08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
 08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
 09.30 У гэты дзень.
 09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
 10.40 Дэтактыўная камедыя «Людзі Шпака» (Расія).
 11.35 Экспедыцыя.
 12.05 Бітва экстрасенсаў.
 13.10 Кінааповесць «Пайсці і не вярнуцца».
 14.35 Пазлакасная гадзіна.
 14.50 Жывы гук.
 15.30 Прыгоднікі серыял «Чалавек вайны» (Расія).
 16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
 17.25 Простыя практикаванні з Ю.Афанасьевым (Расія).
 18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
 19.05 Дэтактыўная камедыя «Людзі Шпака» (Расія).
 20.05 Беларуская часіна.

- 21.10 Маналогіі аб вайне.
 21.20 Калыханка.
 21.40 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
 22.15 Час футболу.
 22.45 Культасвет.

- 23.10 Гітарычная драма «Сладар Макс» (Францыя).

- 07.00 «Раніца Расіі».
 09.20 Тэлесерыял «Аднойчы будзе каханне».
 10.10 «Дзецы вайны. Апошнія сведкі». Документальны фільм.

07.00 Сёння.

07.05 Інфармацыйны канал

цай».

08.25 Праект «У пошуках Ф

09.15 «Жаночы погляд».

10.00 Сёння.

10.20 «Іх норавы».

10.55 «Дачны адказ».

11.55 Дэтактыўны серыял «

13.00 Сёння.

13.30 Серыял «Таксістка».

15.05 «Професія-рэпарцёр»

15.35 «Агляд. Надзвычайнае».

16.00 Сёння.

16.30 Дэтактыўны серыял «

18.30 «Агляд. Надзвычайнае».

19.00 Сёння.

19.35 Прэм'ера. Ваенна-гіст...».

АДКУЛЬ НІКОЛІ І НЕ СЬ

Валеры РАМАНКЕВІЧ

Дзесьці там на ўскрайку неба, над чорным шчарбатым лесам вісела ўсім знаёмая, але ад гэтага не менш таямнічая поўня. Спрадвочнае жыццё кацілася пад гэтым лупаватым нябесным вокам як тое кола «Сансары». Дробненкія зорачкі, як мізерныя дзіркі ў чорным радне, слязліва імглелі, і не было ім ніякага клопату аб tym, што робіцца ўнізе, як і чым жывуць там людзі. Магчыма, неба, якое паэты называюць «тварам бога», нават і не ведае пра людзей, яно нас не заўважае, як і мы не заўважаем мураўёў ці якіх-небудзь яшчэ больш дробных істот. Неба з тварам далёкага і жорсткага Бога жыве сваім жыццём, а насељніцтва Зямлі, якое і засяліла гэтае самае неба Багамі, «Касцяпеймі», «Скарпіёнамі» і ўсялякім «Мядзведзіцамі» жыве па-свойму, як умее. Сярод людскога разнамоўя, якраз пасяродку Еўропы, жыў і жыве мой народ. Пералескі, рачулкі, азёркі, вёскі ды невялічкія мястэчкі, можа, якая жменя больш-менш вялікіх гарадоў, спаскуджаныя меліярацыяй балаты — вось і ўся нашая зямля, старажытная і сівая, якая ўсё аніяк не прыладкавалася жыць сваім разумам. Зірнеш у родную гісторыю як у студню — і нічога, толькі рэха, ды пляўскаецца ў цёмнай вадзіцы нейкі сучасны адбітак. Дык хто ж мы і адкуль? Колькі разоў гучала гэтае пытанне ў навоколлі і колькі разоў адзін той жа народ адказваў на яго па-рознаму. Кім мы толькі не былі, пакуль не зрабіліся беларусамі: і крывічамі, і радзімічамі, і сарматамі, і рускімі, і літвінамі, і палякамі, і паспалітамі, і ўніятымі, і жыхарамі. Заходняга краю, і часткай савецкага народу, і бульбашамі, і нават тутэйшымі. Вось так, і няма ў гэтым ніякага гісторычнага сораму, бо ўсе сучасныя народы сталі самі сабой толькі ў васемнаццатым-дзесятніццатым стагоддзях. Нікому ж сёння не прыйдзе ў галаву італьянцаў назваць рымлянамі, ці расіян — маскавітамі, ці ўкраінцаў — русінамі, але калісьці жыхароў тых мясцін так і звалі; прыкладна так і мы — беларусы — выйшлі з прадвечнай цемры ў сучасны свет. Так, мы былі ўсім тым, абы чым гаварылася вышэй, былі, бо такі наш гісторычны шлях. І хвала Магутнаму Богу, што сталася як сталася і ў нас ёсьць сёння незалежная дзяржава, ёсьць родная мова, свая будучыня і свае геніёшы.

Анатоль Змітравіч Крывенка. «Васіль Быкаў і Барыс Кіт у Франции»

Нялёгкі наш лёс, але ж ён наш і іншага ўжо не будзе. Як не будзе другога Барыса Кіта, да стагоддзя якога мы з вамі падышлі. На жаль, людзі жывуць нядоўгай памяццю. Каго мы памятаем? Ну бацькоў, так сяк бабулю з дзядулем, і ўсё — далей цемра і загубленыя дзесьці могілкі продкаў, парослыя быліём нашай абыякавасці. Што зробіш, але такой жа памяццю жыве і дзяржава, і выцягваючы з глыбінёй гісторыі вядро мінультага, яна бачыць у вадзе толькі сваё ablічча. Але мне здаецца, што пройдзе і гэта, і надыдзе той час, калі імёны вялікіх сыноў нашай краіны будуць вядомыя і ўшанаваныя на Радзіме.

Барыс Уладзіміравіч Кіт, выдатны навуковец, адзін з тых, хто вынайшаў паліва, на якім чалавецтва ўпершыню далацела да свайго бліжэйшага суседа — Месяца. Той самай поўні, якая так прыгожа красуецца на ўскрайку роднага спазору. Але ж я скажу некалькі слоў не пра навукоўца і спадара прафесара, можа, праз тое, што ні халеры не разумею ў касмічнай навуцы, а пра паліва ведаю толькі адно: што яно выпадкова заканчуецца ў май самаходзе і становіща год ад года ўсё даражай. Я распавяду аб сталым, прыгожым чалавеку, з якім сус-

трэўся ў Франкфурце гадоў з сем тату. Барыс Кіт увайшоў у мой лёс праз Васіля Быкава. У кожнага чалавека ёсьць у жыцці свае павадыры, якія нябачна накроўваюць цябе ці ў той, ці ў іншы бок. Адным з такіх павадыроў у мене быў і застаецца дзядзька Васіль — бясконцы космас якога ўвабраў у сябе і боль, і сорам, і сумленне нашай сучаснасці ды і ўсяго дзвяццатага стагоддзя. Я збіраўся ў Нямеччыну на кніжную выставу, і Ірына Міхайлаўна Быкава (жонка Васіля Уладзіміравіча) парадала спаткацца там са спадаром Барысам. «Ой, яму будзе вельмі прыемна! — матнула рукамі на маё «а ці зручна... у такім узросце...», — Вы нават не ведаецце, як ён там чакае ўсялякай весткі адсюль, чакае беларушчыны...»

Вось так у маё жыццё і ўвайшоў Барыс Уладзіміравіч, рухавы, зіхоткі чалавек — гонар і боль свойго часу. Мы хадзілі з ім па брукаваных, вузенькіх вулічках старажытнага места, заходзілі ў храмы, кавярні, пілі самае смачнае ў свецце піва. Ён паціху смактаў чорныя як аксаміт «Гінас», я сапраўдны «Паўлайнэр», і размаўлялі. Не, я больш слухаў, а ён казаў. Цудоўная, нібы крыштальная і глыбокая беларуская мова, крыва ху прыглушаная доўгімі гадамі

выгнання, прыгожа глядзіць склепавымі столямі. Чым гэта тады не пісаў у памятніках! не ведаю. Ён памятаў у прыўшыні першых народных сяброў, польскіх, саветскіх, манскіх следчых; час, калі ці адбылося ці здарылася пра нешта распавяддаў, што я не толькі гэтае адчуваю пах пальну, ку на зубах, чую нейкі самае адбывалася са менем аднойчы, калі Леў Міхайлавіч Гумілёў расказваў аб Пейсах Вялікіх захапіў, увесі Кіев. Калі піва сік зімнадзяй, у нашу гуту павольна і стройна ўплывалі спадарыні Тамары, і тады што такое прыгажосці здолеё зруйнаваць ніякія цяжкі лёс выгнанца. Але развіталіся і ехалі да хаты... Яна праводзіла сваю да ягонага жытла і сваёй кватэры. Бо двумя вельмі цесна ў адным кулькуль яны ішлі да дзвярі, тэхнічны грай паціху зіху позіркі як прыліплі да піліту тады было амаль пяць, ёй — шэсцьдзесяць, а сустрэліся яны і ѹспыхнуць, які ўжо амаль трышкі гадоў. Вось так.

Фота У. Кімчанка

ПРАВІНЦІЯЛІЗМ

Уладзімір МАРОЗ

**Жыццё не стаіць на месцы.
Час асэнсоўваць ужо не
«незалежнасць — гэта...», а,
да прыкладу, «правінцыялізм
— гэта...». Хоць, на жаль,
і першае не згубіла сваёй
надзённасці дасёння. Аднак
угліб і шырэй. Спазнаючы
шматгранна сябе, урэшце
лепш зразумееш і Беларусь.**

Правінцыялізм — гэта адсутнасць прагі пазнання новых краёў. Як нішто, падарожжы дапамагаюць убачыць свет і сябе ў ім, прыўзняцца над зямлёю. Гавораць: пашукай спачатку ў сябе, у другіх заўсёды знайдзеш. Вось і тут будзе справядлівым пачаць з сябе. Мне якраз здаецца, што комплексам правінцыялізму я не пакутую. Іншыя ёсць, як творчаму чалавеку без комплексаў? Але гэтага, быццам, няма. І думаеш, разважаеш, як сталася так, як змог пазбыцца. Ці гэта атрымалася арганічна, без психалагічнай напругі? Ці цябе такім комплексам увогуле Бог мілаваў? А калі не мілаваў, то выбіваўся ён перагрукам колаў цягнікоў, што праляталі літаральна за сто метраў ад школы, у будынку якой мы жылі ў Даманаве. Сапраўды — школа, вуліца і рампа. А там ужо сталёвия калины, стыкі рэек, якія пры сутыкненні з коламі і даюць адмысловы грук. Вярэдзіў ён дзіцячую, хлапечую, падлеткавую душу, пяяў аб далёкіх нязнаных мясцінах. Ляцелі цягнікі. З заходу на ўсход, з усходу на заход...

Адна паездка ў Брэст запомнілася асабліва. Трапіў на фільм «Мужчына і жанчына». Як ён хораша знітаваўся з падлеткавымі летуценнямі аб каханні! У сваёй вёсцы карціну аніяк не змог бы ўбачыць. Цікавы выпадак быў на вакзале, калі вярталіся дадому. Наш малады настаўнік хіміі заўважыў: вось дзячынкі стаяць, гандлююць. Сапраўды, некалькі дзячынкі стаялі быццам у чаканні. Толькі не цягніка. Але ж ніякага тавару ў іх не было. «Чым яны гандлююць?» — хачеў усё ж я зразумець. Пытанне выклікала

агульны рогат. Так адбылося маё візуальнае знаёмства са з'явай, якой пры саветах афіцыйна не было. Анягож, Брэст — горад пагранічны.

Шырыўся свет у інстытуціякі гады. І сёння ў студэнтаў ёсцьмагчымасць вандровак, але дзе гроши? Тады аб гэтым клапацілася дзяржава. Вільня (як замежжа і зусім без беларускага для мяне кантэксту), Піцер, Таллінн (яшчэ большае замежжа) — усе практикі за дзяржаўны кошт. Будатрад у Казахстане і вялікая праектная практика ў Маскве. Па выходных (а іх было як для студэнтаў-практикантаў ажно трох на тыдзень), аб'ездзілі амаль усё Залатое Кала. Адна цэркаўка Пакрова на Нэрлі, што незямной свечачкай гарэла на мурожным беразе ракі, чаго вартая!

Жылі з намі і шэдэўры сусветнай архітэктуры, якіх і дасёння не ўдалося згледзець на свае вочы. Ле Карбюзье, Мік Ван дэр Роэ, Фрэнк Ллойд Райт, Алвар Аалта — імёны грандаў сусветнай архітэктуры дваццатага стагоддзя жылі неад'емна ад іх выбітных твораў. Дамок над вадаспадам, капэла ў Раишане, праекты фурустыстаў... Няхай з падручнікаў, часопісаў ды альбомаў, але яны існавалі для нас як рэальнасць.

На праектнай работе пасля інстытута з вандроўкамі было аніяк. Але і тут жыццё дало выйсце: ужо праз два гады пасля вучобы я паступіў завочна ў Літаратурынскі інстытут. Шэсць гадоў двухразовых паездак на сесіі ў вялікую сталіцу, Москва стала праектнай роднай. У Літінстытуце мы не былі адзінным савецкім народам, кожны быў сам сабою: беларус, украінец, рускі, латышка, армянка, азербайджанец, казах, якут, кабардзінец...

Новая адукцыя непазбежна на несла перамены ў жыцці. З «Мінскпракта» мяне звольнілі па «скарачэнні штатаў». Лёс выкіраваў на вуліцу кіно, ды адразу ў міністэрства, якое тады называлася Дзяржкіно БССР. Пачалося грунтоўнае «асвойтанне» Беларусі. У службовых паездках помнікі, якія былі вядомыя па курсе гісторыі беларускага дойлідства, становіліся яваю, назаўсёды ўваходзілі ў свядомасць і душу. Палац, Мсціслаў, Дзятлава, Гродна,

Тураў, Давыд-Гарадок, Пінск... Прабіўся і заходні накірунак — трапіў на кінафестываль «Экафільм» у Чэхаславаччыну, пасля ў кінематографічна-турыстычную вандроўку ў ФРГ.

А колькі аб'езджана, калі перайшоў на кінастудыю, на студыю дакументальнага кіно «Летапіс»! Велічгісторы і культуры Беларусі паўсталі наяве. І няхай за сведчаннямі гэтай велічы трэ́ было ехаць яшчэ і ў Вільню, Кракаў, Варшаву, Прагу, Санкт-Пецярбург, але гэта становілася ўжо неад'емна твайм. Стала роднаю Вільня. Абхадзілі, абздымалі мы яе з усіх бакоў, як толькі маглі. Я трymаў у руках самую старадаўнюю беларускую кнігу — Тураўская Евангелле. Не перадаць уражанне, якое пакінула сховішча ў Літоўскім гістарычным архіве, дзе захоўваецца Метрыка Вялікага Княства Літоўскага. Сотні пісаных рукою тамоў на паліцах. Пісаных нашаю моваю, пісаных аб нашай гісторыі! Адно што чытаем мы гэтую гісторыю вельмі марудна...

Не хачу сказаць, што вандроўкі ёсць надзейнай гарантый ад правінцыялізму: тут ужо як каму. Галоўнае, якія высновы тыробіш з усяго гэтага, як глядзіш на свет. Для мяне пашырэнне абсягу было і прафесійным ростам, і шляхам беларускага самапознання, і спасціжэннем еднасці і адметнасці людской кулі. Нідзе няма свята жыцця, хіба што для турыстаў. Так што не варта захапляцца, кленчыць: вось у іх там! У кожнага свае праблемы, незалежна ад матэрыяльнага ўзроўню быцця. І не траба вырашыць глабальныя праблемы, як убліася ў нас яшчэ за савецкім часам (кшталту: Гандурас турбуе, Куба — любоў мая, янкі — з Іраку і да таго падобнае). Варта ўяўляць сусветную хаду гісторыі, культуры (сапраўды, не на высіце жывёме), але найперш вырашыць праблемы свае: гартаўаць дух, працаўаць на карысць Бацькаўшчыны, мацаваць сваю дзяржаву. Ніхто за нас саміх гэта не зробіць. Свая ніва не ўзараная, не дагледжаная як мае быць.

З папярэдняга вынікае і наступная тэза: правінцыялізм — гэта антысемізм, русофобія ды іншыя ксенафобіі. Як ні парадак сальна, падаграючы фобіі якраз сваімі. Заўважце, хто піша аб тым жа жы-

свай архітэктуры, якім падобна ўсім «добраўгліцідам» жывём сваімі клопатам, мове, дзяржаве. «Нацыя крэйчаць яны. Няхай кже ведаем, што гэта праца Айчыны і жаданне Каго-каго, а беларусаў вінаваціць у агрэсіі гісторыя наша — таму Але і талеранцыя беларусаў сама не падабаецца: ціх ж робяць сваё. І будзем...

Правінцыялізм — гэта кіевіанізмы. Мне не траба славянскай еднасці, нягледзячы паў былой савецкай пабудаванай на хлусніце чалавека. Мне дастаткова Беларусі, дзе я хачу жыць вольна і заможна. Жыць да суседзяў — і славянін вянаў. Адпаведна, гэта і ад іх. Дарэчы, калі гэта славянскім адзінстве, ды здзіўляе, а дзе ж, да палякі, чэхі? Няўжо ёсць іншага гатунку? Я не мімадыхні, а другі: хачу быць правінцыялістам, жыць у вечным змаганні жыць у любові. Ботакі з нам Гасподзь, і вышэйшая ў свеце німа. Вораг жыць — у самім чалавеку. Грэбя проста, а вось пакаянне гэлага трэба моца духу...

Тэма ворага цягнецца нават тэзу: правінцыялізм — раз'яднанасць. Тут вядома, аў нашых унутраных дзіўным беларускім жыццем не могу даўмецца, чаму час карціць падзяліцца не сваіх? Быццам невялікую Беларусь можна раз'ядніць — гэта маёт, а не мае. Што тут дзяліць? Кожна свая дзялянка, каб працягнуць росквіт Бацькаўшчыны, веа любоў да Айчыны і ці неправільная?

Зайдрасць як аднайменні непрыгожых прайяў правінцыялізму — перадумою раз'яднанасці. Гэта як суседа. Ды не сядзіце сябе, а пабудуй лепшы комплекс трымай. Напісай добры твор — не радуць дросцім. Маўчаннем або заміж таго, каб сказаць слова. Тоё ж самае і з мною як яму ўдалося? Парушы ўдасца, калі ёсць што сказаць. Калі ёсць што сказаць пра дабро і зло. Гаспадар, калі грукаща. А калі выдаваць, то вінаваць, найперш ты сам, а не ты. Часопіс выдаюць хлопчыкі свярбіць: манаполію пісці, таго ж не зразумець, што малынага літаратурна ў Мінску трэба дзесьціць

Багдановік, залуцька час, у якога можна закахацца на адлегласці ў стагоддзе, на адлегласці ў жыццё. Цудоўны, узнёслы, юны, далёкі і адначасна такі трапятыкі, такі родны, такі блізкі. У яго паэзіі «узносіць нас туга да харства».

Паэт на працягу ўсяго свайго паэтычнага шляху, шляху пошукаў непадробнага харства ў свеце людзей і свеце слоў не перастае паўтараць:

*I вось ужо ў дзеях, і чынах,
I спрахах будзённых, людскіх
Я ўзрушаным сэрцам няўпынна
Шукаць харства не прыціх.
(«Цяжэй ланцугоў».)*

Не прыгажосці, не вабната шукае Жылка, а менавіта — якое беларускае слова! — харством ён сніць наяве і трывніць у сне. Яго паэзія дзялікатная і вытанчаная. Паэзія Жылкі — гэта палітра паўтаноў слоў і пачуццяў, нязмушана і таленавіта карыстацца якой з'яўлецца найвышэйшым мастацкім і паэтычным уменнем. Нават кантрасты ў паэзіі Уладзіміра Жылкі выяўлены нязвыклі, і гучаньне яны не як любоў — боль, а як самота — туга, туга — харство. Іерархія пачуццяў урэжвае сваёй тонкай няўлюённасцю, ад чаго вершы толькі набываюць у сваіх вартасцях, бо здольныя выказаць самыя незадўажныя, але ад таго не менш значныя рухі чалавечай душы.

Лёгкі і празрысты, што матыль, паэт апантана ляціць на свяцло, на свяцло жыцця, на свяцло паэзіі, на свяцло праўды паэзіі і праўды жыцця, каб згарэць на ім дарэшты. І самі вершы для яго — што тыя матылі, якіх так няпроста злавіць, але якія з даверлівай ахвотай падаюцца на зніч, які мусіць палаць у душы існага паэта, каб радкі-матылі зляталіся на яго зяннне:

*А цяпер, калі шукаю
Праўды, ішчасіця для людкоў,
Ці не тое ж дзіцяня я,
Што лавіла матылёў?
(«Матылі».)*

Паэт — дзіявакае дзіця, здзіўлена светам, якое «з дзяцінства фіялковых раніц // з юнацтва лілейнага дзён» бяжыць па лугах, мурагах душы, вышукваючы на яе бязмежных абсягах лятункі-словоў — маленькіх матылёў натхнення. І тыя, у якіх атрымліваецца знайсці самых яркіх, самых трапятыкіх, і робяцца сапраўднымі паэтамі.

Матылі — той надзвычайны вобраз для беларускай паэзіі, якую ўвасабляў Жылка. Матылі — невымоўна паветраныя стварэнні, якім немінуча наканавана памерці, як толькі яны апнуцца ля меты. У іх цудоўнасці

Mатылі

Вершы
Пазыцыі
Пераклады

Новая книга «Матылі» з паэтычнай спадчынай Уладзіміра Жылкі.

апрыёры закладзеная драма. У іх трагічна з'яднаныя імгненні шчасця і канца. Матылі — адначасна і самі паэты, якія згараюць, апаленяя сваёй паэзіяй, і іх паэзія, што пульсует святлом. Бо ёсць праўда ў слове, і ёсць у ім сіла, якая не дае аспрэчыць таго, што бываюць «цяжэй ланцугоў летуцінні». А для паэтаў і пагатоў.

Ці не ад лятальнага адчування немінучага скону гэткая «матыльковасць» у радках юнага паэта? Як і Багдановіч, Жылка быў хворы на сухоты — хваробу паэтаў і інтэлігентаў:

*У змаганні дзікім змогся ты
І выпляваў дарэшты грудзі.
Надзея няма ў цябе и не будзе,
І ў сэрцы холад пустаты.*

(«Хвораму».)

Ці не ёсць часткова прычынай хваробы паэта яго ўразлівая, ранімая, неабароненая душа, раскрытая, разгорнутая, распоратая ў праце ды чаканні болю і любові да ўсяго свету, да ўсіх людзей.

Жылка, ведаючы, што зямны век яго мусіць быць нядоўгім, паэтызаваў, апіваў смерць, уздымаючыся такім чынам над самай смерцю і тым самым змагаючыся яе духоўна. Як на апошнім дыханні, ён нагаворваў, выкрыкаў, прамаўляў свае вершы перед тым, як яму зойме мову назаўжды. Смротна хворы як чалавек, ён быў непереможны і нязломны ў сваёй паэзіі:

*Як тастаменту новага Бог,
Сваёй смерцю ён смерць перамог.
.....
Як праб'е немінучага чверць,
Ах, якая прыгожая смерць.
(«Як тастаменту новага Бог...».)*

У Жылкавай творчасці цудоўным чынам спалучаюцца палілярныя пазіцыі, на тэматычна-эстэтычным узроўні гэта жыццё—смерць:

*То боль жыцця,
то лёгкасць смерці сніца...
(«Каханне».)*

На прасторава-ідэнтыфікацыйным узроўні сусвет нацыянальной паэзіі ў Жылкі судакранаеца

з космасам сусветнай літаратуры, а часам і натуральным чынам зліваецца, уваходзіць у яго.

Уладзімір Жылка быў ці не самым еўрапейскім з усіх беларускіх паэтаў пачатку XX стагоддзя. Добраабазнаны ў творчасці замежных аўтараў, ён не толькі засвойваў здабыткі еўрапейскай літаратуры, але і лучыў досвед сваіх замежных калегаў-папярэднікаў з уласна нацыянальнай традыцыяй. Неаднаразова ён звяртаўся да перакладаў знаных іншаземных аўтараў (Г. Ібсена, А. Міцкевіча і інш.), у тым ліку да французскага паэта Шарля Бадлера, які быў блізкі яму ў сваім нязменным звароце да матываў няўмольнага кону ды туті. Але між тым паэтам валодаў запавет сэрца: «Будзь агністым!», прамоўлены яму ці не самім Сонцам жыцця.

Жылка прыслухоўваецца да прыроды, імкнецца з ёй зліцца, лічыць прыроду, як і чалавечую душу, за «самотны храм Хараства», дзе самота вар'іруе спектры сваёй афарбоўкі ад светлага суму да туті, ад сусветнай туті да беларускага светлага суму.

Калі не браць пад увагу «вяяцкую» паэзію Жылкі, пра падставы і наступствы якой цудоўна напісаны ў прадмове да «Выбранных твораў» паэта («Беларускі кнігабор», Мінск, 1998), варта звярнуць увагу перадусім на той факт, што самому Жылку карцела «выдаць кніжку, не больш 30—50 вершаў, выключна з матывамі кахання, смерці, харства, прыроды [...]» без адзінае рыфмы на «бедная старонка» і «гэй, наперад» (ліст да Антона Луцкевіча). І не дзіўна, што паэт імкнецца «каханьне зяліцца жыццём глухім», бо дзе, калі не тут, магчыма адчуць асалоду зямной любові, нязменна ўватканую ў апечаную душу, якая не страціла ўмения кахаць, якая толькі ўмацавалася ў гэтым уменні пасля чарговых апёкаў. Для паэта існуе толькі

тое жыццё, дзе харство пачуцця ўспрымаецца за абсалют:

*Каханню нічога не трэба,
Каханне нічога не просе, —
Так радуе сіняе неба,
Так цешыць валошка ў калосс...
(«Каханню нічога не трэба...».)*

какані, да як разам, што надаюць ў «бай жыццёвым»:

Пакліч павеўна
І радасць разлі,
Дазволь мне пэўна
Ступаць па зямлі.

(«Няма з

Менавіта каханне і жыццё паэтам, трymаючы яго ўваходзіць сілы змагаца («віорагамі, чужынаю) і нічога. Не пакідаць ні сябе, ні сваёй паэзіі..

Вочы Радзімы. І вочы на якіх адпостроўваецца настолькі прыўкрасныя родныя — яны не пазіралі зацвітаючы пасярод мінуліх сядзіннасці, і расквеччалі наўкола, і надаюць жыццю «Зацвілі твае вочы між...

Гледзячы ў іх, ад заўдзядка мілатаў «перарываючы думы».

Менавіта пекната — тыя вызначальныя якіх трymаеца паэт, чалавек, адкуль жывіцца крыптаў, кавай паэзіі. Ды харства срэброзвоннае, не пустыя імгненні, найчасцей тае не ў светлых фарбах, а споўненнае туті, у якіх «трагічнае схавана харство».

Спакутавана-ўзнёслыя эмоціі, эста няма палёгкі бестурні.

Душа мая тужлівая —
Лілея між балот.

Яна ўзрасла, маўкліва
Між багны сонных вод

(«Душа мая т...»)

Перадусім у сваёй самотаю Жылка і быў і быў паэтам. Самота ды не духоўным выгнаннем латою чашаю, з якой штрафаў паэт сваё натхненне ён пакутаваў і самоту асланяў як існы стан са паэта, паэта-беларуса: «мае самоты...»

Самота — вопратка ды. Без самоты няма лічыння. Няма роздуму і ды, якія прыходзяць на самоеце, праз самоту.

На самоце можна воліць быць сабою. Такім. Не іншым. Не двудушным падстрайвацца пад весці паэтычныя альбо гульні.

Паэт трymае адказ за вывключна перад сабою які самы вялікі паэт самы вялікі паэт радасці і жыцця.

А калі закрадуцца ў невы ва ўласных думах то завітае да паэта паэта

з брускамі та паліткамі заскакала філінка
яны пераўгаяюць ад траншиі да траншиі
сярод срэбных пальцаў крыніцы
зрэдчыс іх апручаныя цэлы трапляюцца
у майстэрнях здзічэлых барадатых
мастакоў
25 студзеня 2010

***

Здаецца, ужо не баліць —
ператварылася ў вавёрку
А вясна праглынула самотны ўздых
— гэта сямёрка
Сямёрка — не туз — маркотны вецер у полі
Я стаю на пагорку — чытаю чысты ліст
Я стаю на пагорку — ў голаў запаўзае свіст
Свіст — не карабельны рыт
і не спевы троляў
Танчыць мой сіні капялюш панылы твіст
Я стаю на пагорку —
чытаю апошні сяброўскі ліст
Слухаю вецер, а можа — свіст-свіст-свіст
15 красавіка 2010

***

Готланд Готланд
гланды нарастаюць на луджаных глотках
бот вельмі ладна распластаўся на хвалях
поўсіць ветрам — на чорных котках
рот ловіць паветраны шлях
2007

поле для гульні ў гольф
баранчыкі памерам з цацачных эльфаў
гатычныя касцёлы —
стрэламі ў вышыню
ты адкаркоўваеш не віно —
Готланда цішыню
курчацца людзі ад залатога сонца
ты запякаеш паэта даволі злосна
бо верагодна садыст і абаронца
пірацтва, якое не памрэ, нават ускосна
коскі, крапкі — нібыта савецкія каскі
але цела патрабуе пляшчоты і ласкі
выспа Готланд, 2007

Карцінныя зебры

табе пасуюць сонца, чырвоныя герберы
і калготкі ва ўзорах
у лютэрках — смех і слёзы, крык
і стогны ў зорках
і кожны настрой — гэта кот,
якога ты не любіш
але які муркоча пад далёкімі вонкамі
я зазіраю ў цэнтр сусвету
і на мяне падае планета
а калі наблізіць да вока павелічальнае
шкло, там — вясёлае неба
страстастаты апраўленыя
ў чорны аксаміт
дырыжаблі ўпрыгожвае малахіт
халодным і гарачым подыхам
навальваеца
і прыціскае тутэйшае паветра
ты, напэўна, не дзяўчына — зебра
скарб для барсеткі
а магчыма электрычнасць з разеткі?

будуюцца думкі нібыта дамкі
багоўкамі далятаюць гукі

толькі цені не ператворацца ў Казку
19 красавіка 2010

***

кракаўская кнайпа правакуе
да піўной гімнастыкі
тутэйшая атмасфера мае надзвычайнную
падземную пластыку
студэнтка Ягелонскага юніверсітэта,
што танчыць на стале —
этая фантастыка
яна нагадвае эфемерную птушку —
пэўна заспіртаваную ластаўку

6 лістапада 2008

***

Я задумаўся, што са мной адбываеца?
Навошта нехта за сіянай лаеца?
Пэўна мяне пагрызла моль? І цяпер
мне не дапаможа аніякі азразоль?

Магчыма

этая вясна? Ці проста з заапарка
скралі слана?
Але тым не менш я пазбаўлены сну.
Я цалую тупую сасну.

23 сакавіка 2010

Дзъмухаўцы

Галія-хвалья Галія-хвалья
Быццам нейкай каналья
Ты хапаеш нібы хвалья
Галія-хвалья Галія-хвалья
Ты сапраўдная Анталія
Унікальная талія

Галія Галія Галія Галія
Гулі-гулі-гулі-гулі
Галія Галія Галія Галія
Гулі-гулі-гулі-гулі

Галія-хвалья Галія-хвалья
Пахі пальмаў Шэпт каралаў
Смех кальмараў Рогат магаў
Галія-хвалья Галія-хвалья
Не схавацца нават малпам
Закахацца гвалтам

Галія Галія Галія Галія
Гулі-гулі-гулі-гулі
Галія Галія Галія Галія
Гулі-гулі-гулі-гулі

Галія-хвалья Галія-хвалья
Бег па скалах Скокі гландаў
Рык трамваяў Піск камбайнаў
Галія-хвалья Галія-хвалья
Сакавіцкая чырвоная піяла
Прашыпела Абаяла

27 сакавіка 2010

зесці перспектывылі сініца
а там на талерцы ля беражска —
абрыдылы эстэ
спрабуе давесці пра вэнджаны свет
магчыма ягоныя прамовы
набудуць надзвычайнью форму

на могілках — засохлая кветка
я — за сведку

10 лістапада 2008

***

надыхаўся мастацтвам ажно ў грудзях
забалела верагодна замнога
бруднага паветра
а на талерцы галава грузда ляніва
бліз

хацела лаўрушкі, кропу, спектр
аналізу патрабавала напоўніць
сонца свяціла барвовай нябожчыцай

23 верасня 2008

***

мёртвия зоркі
толькі хвіліны кропаюць нібы
тысячагоддзе
толькі тысячагоддзі паўзуць быццам
змрочныя тан
і сярод іх ты шукаеш адказ на пытанніе
колькі яшчэ трываша гэтую ціші?
магчыма ты проста спіш?
а калісьці на браслаўскіх азёрах ты
апякаў ру
ты вырабляў вуснамі дзіўныя
веснавыя гу
нібы хвалі — плаўныя рухі
чуеш як сэрца рыпіць спружынамі?
магчыма сёлета ў царкве будзе вячэра
з ажынам

15 красавіка 2008

Рамантычны кілер

(Камера высвечвае чатыры сцэны)

1.

я — чалавек-пісталет!
дзяўчына №1 — гэта прывітанне
ад мяне
твае пагоркі і лясы
набягаюць на мяне з цемрачы
ірвуць пакункі цішы на шматкі
валасы твае
горнай ракой
нах язміну

каля берагоў бачу танцы пінгвінаў

2.

я — чалавек-пісталет!
дзяўчына №2 — гэта мая страда
этая — мая страфа
бяру камбайн
збіраю пацалункі
твае пячоры пульсуюць
сонечныя палі цярушыць нахабны вецер
тут пэўна

у лютэрках плаваюць трускалкі

3.

я — чалавек-пісталет!
дзяўчына №3 — не палохайся

**вытанчаным канонамі
грамадзянскага ладу і
дзяржаўных правілаў. Нешта
інтынктыўнае і першабытнае.
Заплюшчу вочы — і кожная
лямпачка выяўляеца
факелам, скрученым з
балотных пушчанскіх уноў.
Мяккі плюш занавесаў
мае пах аленевай скуры,
а накрахмаленая пасцель
зубрынай поўсюду казыча маю
спіну і шыю.**

Заціскаючы вейкі мацней, адчыняю дзвёры, даю праход майму далёкаму продку, што вяртаецца з палявання. Ён звальвае з плячэй здабычу, з палёгkай уздыхае, садзіца на дубовую калоду і, прыжмурыўшы вочы, бяжыць позіркам за сваімі жанчынамі. Тут казытне сакавіту грудку, там ушчыпне медзяное ад летняга сонца сцягно або, прыкусіўши губу, юрлівай думкай ляпне ягадзіцу, што прарываеца праз спаднічку з заечых хвосцікаў — як месячнае паўшар'е прарываеца праз аголеную восеньскім ветрам пушчу.

Мужчына раскошліва пасцягваеца, сплятае далоні на патыліцы. Першабытны інтынкт самца напружвае ягоныя мускулы і ўсё астатніе. Але ў жанчын пакуль што свае неадкладныя справы. Першая і другая мітусяцца ля вогнішча, трэцяя і чацвёртая змагаюцца з няўрымслівымі дзеткамі — ну ніяк не ўкласці смургалёў пад коўдру з зубрынай скуры, хаця сонца даўно сыйшло з пастарунку, схавалася за пушчай. Пятая жанчына здымаета пра-пра-пра-прадзеду боты, шостая мые ягоныя стомленыя ногі. Сёмая тым часам уладкоўваеца за спіной, і яе моцныя, доўгія пальцы пачынаюць адмысловы танец. Праз два-три тысячагоддзі гэты танец жаночых пальцаў на мужчынскай спіне атрымае імя. Таямнічае і спакуслівае, як свет за лесам-за морам. Имя «масаж».

Не ведаю чаму ўяўляю майго далёкага продка ў вяночку з сямі жанчын. Чаму не восем іх, не шэсць? Можа таму, што ў тыдні сем начэй? Можа таму, што сем смяротных грахоў днём і ноччу партызаніць у нябачнай засадзе, чакаюць зручны момант, каб перакрыць чалавечы шлях у вечнае жыцце? А можа, у такой кампаніі выяўляеца мне пра-пра-пра-прадзед, бо ў невялікім, утульным бардэліку на вуліцы Высоцкага ў Беластоку дакладна сем дзяяўчын?

Ведаю іх — як усе свае сны. Калі б распрануць дзяяўчын дагала, павярнуць тварам да сцяны, калі б нават кожную галоўку шчыльна закутаць у хустку вясковай бабулі, — гэта нічога не мяняе. Лёлло пазнаю па радзімцы пад лапаткай, Анжэлу можна абняць у таліі дзвюмі далонямі, а вось Зузу — не. Зуза, калі б значна раней з'явілася на свет, магла б пазіраваць пану Рубенсу.

Люблю вяртацца ў знаёмыя мясціны і ў рэстаранным меню люблю знаходзіць знаёмыя блюды. Але сёння, ледзь пераступіўши парог з чырвонага святла, я бачу ў фае штосьці не знаёмае. Дзве дзяяўчыны прыселі на тапчаніку, Ніка дзяжурыць за хатнім міні-барам, чатыры астатнія, як можна здагадвацца, займаюцца працай у пакойчыках на другім паверсе. Побач з тапчанікам стаіць столік, і на гэтым століку дзяяўчыны кладуць пасъянс пад свае самыя сакрэтныя мары. Яны штодзень такім чынам бавяць кароткі свабодны час, і, як ні дзіўна, у іх штодзень складаецца. Калі б даць веру картам, за кожнай з іх пад гэтым бардэліком на ўскрайне Беластоку прыімчыць калісці прынц на белым крылатым «ройсе». Пад цыганскія скрыпкі панясе іх на руках у той «ройс», забярэ ў свой палац, апране ў карункавыя сукні і зорныя жамчужыны. А яны аддзячаць яму гаманлівай кучкай залатавалосых херувімчыкаў. Праўда, усё гэта збудзеца ў бліжэй неназванай будучыні, але яно няўхільнае.

— Добры вечур панём, — няспепна здымаета капялюш і падыходжу да міні-бара.

— Добры вечур, — цёпла ўсміхаеца Ніка.

— Добры, — не адводзячы вачай ад картаў, буркітвым голасам кідае Ліза.

Ліза халодная, як паўночны по-плос, і худая, як сем худых гадоў, сабраных пад адной вокладкай календара. У яе знаходзіцца свае прыхільнікі, але мяне Ліза ніколі не грэе і не студзіць.

Другая дзяяўчына зусім новенькая. Як здагадваюся, яна прынялася на месца Эмілі, што тыднем раней паламала нагу, спускаючыся з другога паверха.

— На даўжэй, ці толькі да вяртання Эмілі? — Кіўком галавы паказаю на незнаёмку, але Ніка паціскае плячыма. А хто можа ведаць? Хіба толькі Бог і шэф. Не гультайка, падыдзе кліентам — можа, і застанецца.

— Jak masz na imię?

При ходзе да сцяны, які ў салоне з кім консульстве мне давалі шматразовую візу, і я ехаў, куды хачу: у Гродна, у Мінск, у Слуцк, нават у далёкі Magiléy. «Ага, з-за ўсходніх мяжы ты, сонейка», — мільгае ў галаве. Цікава, з Беларусі ці з Украінай? Але на Украінку дзяяўчына не цігне. Русавалосая, сінявокая, з ветлівой, прыязнай усюму свету ўсмешкай. Не, не казацкая тут, не бурлівая кроў. Не з Украіны яна. Не з Украіны? Дык адкуль? Няўжо ж з Беларусі? Ад нечаканага адкрыцця мае сэрца мацней грукае аб грудзі.

Часам мроіца мне, што я звычайны польскі беларус. З восьмай да шаснаццатай гадзіны сяджу на працы. Роўна ў шаснаццаць саджу на галаву капялюш, апранаю паліто, зачыняю канттору на трыв замкі, па мармуровых сходах спускаюся на вуліцу і ныраю ў ананімныя натоўп. І ў свабодныя хвіліны не змагаюся за бел-чырвона-белы сцяг, за «Пагоню». Нават за мову родную не змагаюся, бо ўсё яно ўсім нам даступнае, дасягальнае, як тыя прыгажуні ў бардэліку на вуліцы Высоцкага.

— Postawisz piwo? — Дзяяўчына схіляе кудзеркі на бок. З галоўкай, перакуленай на плячо, нагадвае птушаня, што неасцярожна звалілася з роднага гнізда і, прысёышы ў высокай траве, чакае, чым гэта ўсё закончыцца.

— Ты з Беларусі? — адказваю пытаннем на яе пытанніе, даю знак, і Ніка пералівае дзве бутэлькі ў дзве чвэрцілітровыя шклянкі — маленькія, філігранніца цацкі, падобныя на тайскіх дзяяўчынік, якіх суботнім познім вечарамі глядзішь у тэлевізоры.

— Ja? Z Białorusi? Ależ skąd! — Вочы дзяяўчыны закругляюцца ад здзіўлення, а рука цягнеца па шклянку. — Skąd ci to przyszło do głowy? Ja z południa Polski jestem, z pod Krakowa.

— Прыкідваеашся, сонейка. У цябе ўсходні акцэнт. Не схаваеш.

— Nic nie idaje i niczego nie ukrywam, — цяпер яе вусны абражаютца і складваюцца ў смачны абаранак. І яна не спахапляеца, што вось адным лішнім словам здае сябе, канчаткова расскарэчае. Бо адкуль жа ведаць паненкам з-пад Krakava родам, што беларускае «прыкідвацца» дакладнае адлюстраванне польскому «udawać», а «ukrywać» і «хаваць» абазначаюць адно і тое ж?

— Ладна, непрыкідваеашся. Дык скажы: drabina z powyłamywanymi szczeblami.

Мне часта мроіца, што я звычайны польскі беларус. Вечарамі

при ходзе да сцяны, які ў салоне з майго пушчанскага кага пра-продка. Але атрымліваеца. Мае та час у дарозе, на шляху начаюць у выпадковы часам губляюць накі. сам замест чорнай касціданак новы дзень чарнай кубачкам чорнай гары адзін момант спыняюць далей. Пяцнаццаты год

— Drabina z powyłamywanymi szczeblami, — няўпэўні дзяяўчына.

— А вось не. Нетак. Не ў цябе «эл». I «ша» не кі, і «чэ», — ахоплівае мяне дзіцячая радасць. — кай, з драбінай надта лепей скажы: w Szczecinie chrząszcz brzmi w trzeciej skajce, калі сапраўдны кава ты.

— Będziemy tylko go to wszystko? — Дзяяўчына гадзіннік, у яе вачах за

ца трывечкі: надзея, роўня і пасярэдзіне трэцяе звычайнага сораму. Не чужыя, кожны чала пазухай свае свечкі, і чы куды дзяявацца, трэба запаліць і паказаць усё.

Дзяяўчына камячыніцця пёллы воск, а я іду да апошняга, і ў дадзены існуне ў прыродзе сільныя мяне спыніць. Разганаюся. Я ведаю: не мая спраўдзіць свет, шчыльныя запаўняюць гэту ці іншую. Мая справа — ісці дзядзька, маім маленькім фронтуць з акопаў гэтую і выцягнуць з яе роднага Разганаюся. У маіх магараецца чырвоная і непадуладны логічны інтынкт штука наперад. Калі тут і цяпіць маленькім бардэліком дзяяўчыны народзіцца, кас слова, значыць — маі закончана. У нас ўсё вялікое, як у людзей...

— Будзем не толькі ляць... Калі будзем рагоўнікі сонейка. Менавіта, рагоўнікі не розмавяць і не разганаюць.

Мне ўсё часцей мроіца, што я звычайны польскі беларус. Нядзельнай раніцай і, святога Мікалая, штурмавай вуліцы. Вітаюся зі слухаю пропаведзь. Пасля расійску і з моцнымі акцэнтам, але на адзін сантиметр прыгадчыніць ў бязмежнай нябеснай Чысты і супакоены з царкви дамоў, назіраючы ластоцкімі галубамі

На небе вісёу месяц. Жоўты, круглы, быццам крыху пузаты, таму цяжкаваты ды інакшы, чым звычайна. Быццам бы бліжэйшы да зямлі. Так здавалася Эдку Мазуру. Мала таго: ён уяўляў, што як выедзе на ўзгорак, то дастане да яго пугай! І Эдак, калі ўз'ехаў на вяршыню, моцна размахнуўся.

Каля яго сядзеў поўны пыхі солтыс Ян Бонк. Глядзеў з сярдзітym шкадаваннем і, відаць, думай, што Эдак дае шмат падстраваў для высмейвання жыхароў Ксенжкых Гурак. Жартайнікі сцвярджалі, што вароны над Ксенжкімі Гуркамі, калі не хочуць бачыць невуцтва, павінны лётаць дагары нагамі. Солтыс ведаў гэтая жартачкі і злаваўся. (Гэта ён яшчэ не ведаў, што на ягонай тэрыторыі бусел вырашыў навучыць лётаць зайца. Чаму зайца — таго ніхто не ведае. Каб лётаць трэба было солтысу, то несумненна ведалі б усе).

Ну, дык тут Бусел неяк казаў Зайцу:

— О, каб ты мог лётаць, было б на што паглядзець.

— Някепска было б, але гэта нешта нерэальнае... — зусім не засмучана запярэчыў Зайц. Ён не падзяляў буслінага зачаравання палётам.

— А хачеў бы? Прызнайся шчыра! — Налягаў Бусел.

— Можа і хачеў бы, але як?

— Я скажу як. Лезь на дах, — закамандаваў Бусел.

— Цяпер не магу. Выпіў замно-га, — выкручваўся Зайц.

І тады Бусел падумаў, што не проста дасягнуць сваёй мэты.

Добра мець мэту.

Жышь без мэты цяжка. Але і дасягнуць яе нялёгка. Трэба шмат намаганняў, часам нават гадоў самаахвяринасці. Так кажуць.

Цяжка не паверыць. Можа таму некаторыя перш, чым за-касаць рукавы, разважаюць, падлічаюць, думаюць — ці варта яно працы. Якую мэту дасягнуць лёгка? — Пытанне...

Што мог ведаць пра гэта Бусел?

Эдак паганяў каня.

Над ім зорнае неба, пад ім асфальтаваны гасцінец. Сноп іскраў з коміна. Можа, асядуць на небасхіле, і зор стане болей.

Вось стары дом. У ім ніхто не жыве. Хто ж тады паліць старую печ? Старую печ чорт паліць.

Конь панёс, Эдак чорту пугі даў. Звычайнія справы.

Вёска ўжо блізка. Злева лу-гавіна, справа солтысава поле канюшыны. У канюшыне заўва-

даў каня пуганіці нічё не выпадала.

Солтыс вылаяўся і помсліва наступіў на крыло.

І паўтарыў: «Бусел».

— Хе, хе, бусел, — радасна за-рагатаў Эдак. — Бусел, а як заяц — у канюшыне...

— Ці магчыма гэта? — Выпытаў Зайц.

— Заяўляць, што магчыма, то не. Але цябе пакінуць у спакоі — і кухарка, і тым больш па-ляйнічы. Іначай я б цябе ніколі не намаўляў.

— А чаму ты так у гэтым заці-каўлены? — Не ўступаў Зайц.

— Нідзе не напісана, што зай-цы не могуць лётаць. Праўда, не выключана, што ў цябе антыталент да палёту...

— Антыталент? — Спахмурнеў Зайц.

— Ты зразумей, — працягваў Бусел. — Я магу табе дапамагчы. Ніхто не супраць, каб зайцы лётаці. Ніхто іх адмыслову не пераследуе, не тушыць як... ну хоць бы вашых пабрацімаў — трусоў. Маецце заши-мат свабоды, якая, аднак, з кож-ным годам скарачаецца, бо арэал

культурнай глебы таксама змян-шаецца. Яшчэ скачаце, але гэта часова. Потым будзеце як трусы ў клетцы, як гіпаплатамы ў залагіч-ным парку. Заплыўце тлушчам, мускулы страцяць эластычнасць, будзеце есці канюшыну з рук. Кеп-ская перспектыва. Але яшчэ мо-жаш рашыцца на прыгожы жэст, рыхнуць ільвом. Твой прыклад падштурхнё да дзеянняў іншых. Баязліўцы стануць дзёрзкімі, цяльпукі — энергічнымі, няўклю-ды — гнуткімі і скакучымі, усіх агорне энтузіазм, натхненне, давер спантаннасці, упэўненасць у лепшыя дні. Праўда, з часам мяньяеща і мода. Толькі не знікае патрэба ў героях нашага часу. Бо няма часоў без герояў. Недахоп герояў — гэта апатыя, стома, упа-дак духу. Бо памяці няма за каго зачапіцца. Я хачу стварыць для цябе выключную магчымасць, не-паўторны шанец! Ты прыгадваеш першы палёт у космас? Памятаеш тое імя — ЛАЙКА?

— Пра тое шмат казалі!...

— Вось бачыш! — Узрадаваўся Бусел. — Ці ёсці дзе вуліца Зай-ца? Няма і не будзе. Нідзе! Ёсць Гагарына і Заёнчака. Генерал Заёнчак не меў з вамі, палявой га-лотай, нічога агульнага. Таксама і Гагарын. Але ты можаш быць як ён, як Юрый Гагарын! Падобным да яго. Даб'ешся такога ж самага, вялікага поспеху!

— Але ж і вуліцы Лайкі — няма? — удакладніў Зайц.

— Не будзь у гэтым вельмі ўпэў-нены. У польскім горадзе няма. Аднак свет на ім не канчаецца.

дварах, які будзе.

— Ты для іх толькі мяса. І не адрозніваешся ад труса. І ўсё ж такі палёт. Падумай! Палёт над зямлём! Узвышаешся над самім сабой! У хмарах! Пад табою людзі, сабакі, каты і трусы! І яшчэ палеткі, засаджаны да краёў капустай!

— Ты блефеуш. — Сур'ёзна заявіў Зайц. — Хочаш мяне вы-карыстаць. Такое ўзікае непе-раадольнае ўражанне. Праўда, гаворку вядзеш пераканаўча. Тыпу: усе гуртуйцеся. Не магу сфармуляваць каверзнага пытан-ния, каб злавіць у тваіх нахабных аргументах ману. Прызнайся! Ты вядзеш нейкую гульню?

— Як ужо будзеш лётаць, — разважаў Бусел, зусім не збіты зпантальку, — не забудзься зняць куртку з надпісам «US Army». У цябе сапраўды маскіровачны колер, які цудоўна вытрымаў выпрабаванне, калі ты шнарыў па капусных палетках, але ў час палёту трэба мець на сабе звы-чайную баваўнянную кашульку. Не зашкодзіць надпіс: «Вас вітае Польшча».

— Можа, якія крылы? — Пад-казаў Зайц.

— Не трэба. Чуў пра Ікара?

— Кепска скончыў! — Зайц пацёр лапкі. — Кепска.

Празнейкі час хікнуў, быццам толькі зараз усвядоміў, які лёс хоча падрыхтаваць яму Бусел. Але Бусла нават крылы не зблі, ён весела дадаў:

— Бачыш. Не верыў сабе. Да-верыў крылам. Ты павер сваім лапкам! Сваёй поўсці. Вырви невялічкі касмык! Ну, смела! Дзымухні на яго! Ляціць?

— Ляціць...

— Ну, бачыш! І ты паляціш!

Адзінае ў вёсцы буслінае гняздо знаходзілася на гумне Эдака Мазура. Ён з'яўляўся бацькам сямёх дзяцей, але ўсе лічылі, што без узделу буслоў тут не абышлося.

Эдак уломкам не быў. Мог несці два мяшкі збожжа, а за абедам з'есці цэлага пеўня і вы-піць бутэльку віна. Любіў добра паесці, а яшчэ больш — добра выпіць. Курэй не тримаў, таму цэлага пеўня мог з'есці толькі ў выпадку вялікага свята. Можа, раз ці два на год. Так што часцей здаваліся бутэлькай віна.

— Ты гатовы? — спытаў Бусел безапеляцыйным тонам.

— Так, але ў мяне сумневы. Што будзе, калі разаб'юся пры пасадцы?

— Будзеш выглядаць як пасля мясакруткі. Але не прымай да сэр-ца. Ніхто не ведае свайго канца!

— Так па-дурному скончыць? Звалішыся з даху! Гэта добра для каміна, але для зайца?..

— Ніхто не ведае сваіх судаў.

— Солтыс падумаў, цяжка адмовіць у лёгкіх мулёвак філософскіх дыалектаў.

Страха. Пашкамута можа не вытрываць.

На грушы тэлевізійныя Груша — вышэйшая ваколіцы. Бусел на гумне.

Этэрнітам пакрыты новыя дэкрэты забара-шкодны.

А бляха задарагая!

Ля свайго дома Эдак солтысавага воза і та-зайца.

— Байка! Кусі яго! — на сабаку. Але сучка Бада, што ашчанілася і не вы-будкі носа.

Брудна вылаяўся. Но на, што вырашыў пастаў.

Паглядзеў на бусла і з шанаваннем. Бо Эдак шанаваў і любіў гэтага птаха. Магчыма, той хі-маў, што ні разу не пак-яго прыручиць ці хоць- ци да чагосці, хоць бы на зайцоў. А меў ма-вучыць! Но тримаў у ру-ён, Эдвард Мазур, калі выпала, падняўся з ім да гнязда. Што ж. Былы Шанец згублены.

Эдак замаркоўці паглядаў ужо з меншай

яй. Магчыма, пазіраю адчуваў сваю мізэрнасць.

З хмызоў высунуўся.

— Якім курсам палива?

— На ўпраст на лугі!

— На заход? Не пе-

авялілі «Варшава-Лондан», што б было, калі ба-біўся які-небудзь самалёткам з Англіі? Хто б пал-ляціў зайца? Ну скажы — б, што зайц вучыўся лё-

— Паляціш іншым!

— Гэтыя — з усход-

раць у лятучага зайца!

— Цяжка цябе пер-

— З жалем сказаў Эдак.

— Ты быццам зусім і

часовыя гаспадарчыя

Папросту не хапае цэглы.

А бляхі дык і пага-

Стэць не можа вілу да-

Усім нялёгка. Але ды-

ўладзіць. Вер мне.

— Хутчэй паверу тым,

ляюць, што скупляюць

вялізны воз з неба сцягі.

Солтыс змоўчаў. Ш

Такога жарту яшчэ не

яму прыкра. Солтыс ж

жыхар Ксенжкых Гурак.

не любяць? Чаму пад'ял-

Каля «Багушэвічавых слоў» перад уваходам у Нацыянальную бібліятэку.

«Я буду прэзідэнтам!»

«Ася, найперш я ў вас вазьму інтар'ю! — сустрэў мяне ля Нацыянальнай бібліятэкі Уладзімір Содаль, краязнаўца, даследчык жыццёвага і творчага лёсу Францішка Багушэвіча. — Якія слова з напісаных на фасадзе бібліятэкі Вам запомніліся?..»

«Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмेरлі!» — кажу я, здагадаўшыся, што хоча пачуць ад мяне мой суразмоўца.

«Так! — усміхаецца Уладзімір Ільч і дадае: — Я жыву побач з бібліятэкай. Часта бываю ў ёй. Яе і збудавалі на майм агародзе. Выходжу змораны пасля доўгага чытання, спыняюся каля фасаду з цытатамі ды назіраю, ці зважаюць людзі на іх. Калі не, дык падыходжу, бывае, і пытаюся, што з напісанага запомнілася...»

Паколькі на дварэ прахалодна, заходзім у бібліятэку — адну з нямногіх мясцін у Мінску, што носіць Багушэвічаў дух. Уладзімір Ільч расчыняе свою даследніцкую валізку, у якой чаго толькі няма: безліч тэчак са спісанымі паперамі, газетамі, рукапісі, аж трэх факсімільныя выданні «Дудкі беларускай» Францішка Багушэвіча, старонакі якіх — у аўтографах людзей, з якімі сустракаўся літаратар і краязнаўца, паміж старонак зборнікаў — лісты з занатоўкамі, імёнамі, адресамі, фотаздымкі, зноў газетныя выразкі... Багушэвічаву «Дудку» даследчык паўсюль носіць з сабой.

Размова адразу зайдла пра ўнукаў Уладзіміра Содала, якіх у яго чатыры. І ўсе — хлопцы. Малодшы, Максімка, яшчэ ходзіць у школу. Калі прыязджаете ў госці да бабулі з дзядулем, заўжды просіць, каб дзядуля не нахіляўся. «Я сам падыму», — бяжыць дапамагаць дзядулю Максім.

Кастусь — прадпрымальнік. Але сяйчай здадзіўся футболам у інстытуце, але скалечыўся і

кар'ярную працу. Гра грэблем сама называе гаворыць: «Анекдоцік у роцік!». Уладзімір Ільч згадаў такі выпадак: ягоны язець Мікола атрымаў ладны першы заробак і прынёс гроши ў скрыні з-пад абутку, Сержык абклалаўся грашыма, падкідаў іх і казаў: «Я буду прэзідэнтам!» І, можа, гэта калі-небудзь здарыцца. А пакуль што ён асвойвае дзяржаўную тэматыку: у школьнага гады, вучнем дзеяния класа, напісаў працу па гісторыі «Станаўленне беларускай дзяржаўнасці», а сёлета напісаў курсавы раферат «Беларуская Народная Рэспубліка». Уладзімір Содаль вельмі ганарыцца Сержыкам. Што зразумела.

«Ці мог я быць іншым?...»

Размова пра Францішка Багушэвіча пачалася з... Янкі Купалы.

Уладзімір СОДАЛЬ:

— Калі я быў малады, у мяне было вялікае жаданне сустрэцца з пакаленнем людзей мінулага, нават канца XIX стагоддзя. Была страшнная прага спазнаць эпоху не праз кнігі, а праз людзей, сведкаў таго часу. Таму я вандраваў па Купалавых мясцінах, сустракаўся з Паўлінай Мядзёлкай, першай выкананай ролі Паўлінкі, ад якой пачуў шмат цікавага пра Янку Купалу. Гэтымі днямі ў Мінску экспанавалася Купалава машина «Шэўрале». І там мне згадалася гісторыя, якую распавяяла мінскія Паўліна Мядзёлка: Янка Купала, гнаны з Мінску пажарам ды бомбамі, ляцеў на гэтай машыні ў Маскву, дзе акурат была Паўліна. Прыйехаў змораны, змэнчаны з дарогі. А Паўліна кажа яму: «Янчка, што ж ты, дарагі мой Янчка, матулю не забраў з Мінску, пакінуў нямецкім акупантам?.. А што ж ты архіў свой не ўкінуў у багажнік?». Янка нічога на гэта не сказаў, толькі перасмыкнуўся вялікім болем... Калі я аглядаў тое «Шэўрале» Янкі Купалы, у мяне гэтыя думкі круціліся ўвесі час, я падыходзіў да таго багажніка, прыкідаўшы, што ў яго можна было ўкінуць. Калі не ўсё, то хоць частку архіў...

На сутнасці, з жадання спазнаць эпоху не праз кнігі, а праз расповеды людзей старэйшага пакалення і пачынаеца мая даследніцкая праца. А даследчык як следчы — гэта вельмі блізкія прафесіі. Я мяркую, калі б Францішак Багушэвіч пражыў болей, у яго назіралася б безліч следчых сюжэтаў, але ж Бог не даёт...

Багушэвічавы сінім кадзёз, чалавекам, які не ў сваю эпоху нарадзіўся.

Калі я пачаў вывучаць біяграфію Багушэвіча, калі чытаў, у якіх гістарычных аbstавінах ён нарадзіўся і гадаваўся (у 1840 годзе Мікалай I скасаваў дзеянне Статуту 1588 г. ды забараніў выкарыстоўваць назоў «Беларусь» і беларускую мову), я зразумеў, што няма больш яркага прыкладу адраджэнца, чым Францішак Багушэвіч... Недарэмна ён напісаў: «Як я толькі нарадзіўся — // Бацька сказаў: «Кепска будзе! // Ну дык жа ж не памыліўся: // Здзекавалісь Бог і людзі...»

Да мяне спазнанне свету прыйшло праз абрэзы, здзекі. Чым больш я чуў абрэзу, tym больш я, малое дзіця, гартаваўся. Прыязджалі, напрыклад, людзі з Масквы і фыркалі: «Што гэта ў вас за мова такая?...». А мене яна была наймілейшая. На ёй гаварылі мае бабулі, дзядулі, яна ласкавая, пяшчотная, і я дзівіўся, што ў людзей, якія кажуць такое пра маю родную мову, такія агрубелыя душы. Той жа Максім Багдановіч, выхаваны ў рускай атмасфэры, выдзымухваў беларускія слова як вугельчыкі з попелу, каб разгараўся жар сапраўднае пазіціі. Ці мог я быць іншым? Ці можаш ты пасля гэтага быць іншай?...

«А ў гэтым годзе — цішыня...»

— Я спадзіваўся, што гэты год падвойнага юбілея Францішка Багушэвіча будзе абвешчаны годам роднае мовы. Але гэтага, як ні дзіўна, не сталася. Больш за тое, ранейшыя дні народзінаў Багушэвіча: 160, 165 гадоў адзначаліся на дзяржаўным узроўні, у гэтым годзе — цішыня і спакой. Але засталіся яшчэ сумленныя людзі, якія ладзяць вечарыны ў гонар Францішка Багушэвіча. Гэтымі днямі ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва адкрылася выдатная выставка, прысвечаная Багушэвічу. Не забылася на юбілі Багушэвіча і Нацыянальная бібліятэка, дзе мы з табой зараз знаходзімся. Яны выдалі кампакт-дыск «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...»

(Дыск «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...», выдадзены Нацыянальнай бібліятэкай да 170-годдзя з дня нараджэння Францішка Багушэвіча, акрамя біяграфічнага нарысу за аўтарствам Уладзіміра Содала,

Івана Каліноўскага і Стэфана Багушэвіча, якія напісаны на вершы Францішка Багушэвіча, і нават у кінавідеаматэрыйальны фільм рэжысёра Жданоўскага, дыялогі дашукальнік: жыццёвымі шляхамі Францішка Багушэвіча Уладзіміра Сакавіка ў Ашмянскім язянуўчым музеі імя Ф. Багушэвіча, якія была праведзеная канферэнцыя, прысвечаная пісьменніку падрыхтаваў даклад да рэндээрнікі ў Кушлянах. Тады чому французскі пастор з Кушлянаў? У Францішку Багушэвічу быў культ французскіх пісьменнікаў. Нездарма ж ён у праекте зборніка «Дудка беларускі» напісаў: «Я сам калісь думаў, што мова наша — «мужыцкая», толькі таго! Але, паздней, добрах людзю, якія мяне чытаць-пісць, засядаюць да мене, што я не заслужыў, што я шмат дзе быў, шмат чытаў і чытаў: і пераканаўся, што нашая ёсць такая ж панская, як і французская, як і іншія народы, якія нямецкая, альбо і іншыя...»

А неўзабаве, 22 траўня, на ўрочище святыя ў Кушлянах, Францішак Багушэвіч пададаў, і ўсё, што ладзіўся ў гэтым годзе юбілея класіка. Але з дзіўнага моманта, каб пададаць грамаду, скіліць, павесіць на дверы, да нашае мовы!...

«Як жыць — дык для Беларусі!»

Наша размова адбываецца ў дзень рэспубліканскага юбілея. У бібліятэцы працуюць на экскурсіі для школьнікаў, напаўнілі будынак тлустыя кнігі з Уладзімірам Ільчам, якія даследчык рабіў псеўданімамі Францішак Багушэвіч, з-пад Вільні, але гэта не ўненне, «з-пад Вільні», а Кастусь Каліноўскі: «з-пад падар 3-пад Вільні». І якія бярэ «Сымон Рэўка з-пад Вільні» да «Мацей Бурачоў» — Францішак Багушэвіч, з-пад Вільні, але гэта не Кастусь Каліноўскі: «з-пад падар 3-пад Вільні». І якія бярэ «Сымон Рэўка з-пад Вільні» да «Мацей Бурачоў» — Кастусь Каліноўскі: «з-пад падар 3-пад Вільні».

- 16.20** Кінаапавесць «Беларускі вакзал» (СССР).
- 18.30** Суперлато.
- 19.30** «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
- 19.50** «КЕНО».
- 20.00** «У цэнтры ўвагі».
- 21.00** Ваенны парад і спартова-моладзе́вае шэсце, прысвечаныя 65-м угодкам Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.
- 22.00** Дэтэктыў «Замах» (Беларусь – Расія). 8-я, заключная, серыя.
- 22.40** Ваенна драма «Дажыць да світання» (СССР).

- 07.00** АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».
- 08.00, 09.00** Нашы навіны.
- 09.05** Нядзельная пропаведзь.
- 09.20** «Бацька салдата». Мастацкі фільм.
- 11.00** АНТ прадстаўляе: «Праўнукі вайны». Канцэрт.
- 11.55** Ваенны парад і спартова-моладзе́вае шэсце, прысвечаныя 65-м угодкам Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

- 08.05** «Добры дзень, доктар!».
- 08.35** «Вялікі сняданак».
- 09.10** Фільм «Хроніка пікуючага бамбавіка», СССР, 1967 г.
- 10.30** «24 гадзіны».
- 10.50** Фільм «Трэцяга не дадзена» Расія-Украіна, 2009 г. 1 серыя.
- 11.55** Ваенны парад і спартова-моладзе́вае шэсце, прысвечаныя 65-м угодкам Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Прамая трансляцыя.
- 13.45** «24 гадзіны».
- 14.00** Фільм «Трэцяга не дадзена» Расія-Украіна, 2009 г. Заключная серыя.
- 16.30** «24 гадзіны».
- 16.50** Фільм «Дняпроўская мяжа». Беларусь, 2009 г.
- 17.55** Хвіліна маўчання. Светлай памяці загінулых у барацьбе супраць фашизму.
- 18.00** Фільм «Дняпроўская мяжа». Беларусь, 2009 г.
- 19.30** «Тыдзень».
- 21.00** СТБ прадстаўляе: «Святочны канцэрт, прысвечаны 65-гаддзю Вялікай Перамогі».
- 23.30** «24 гадзіны».

- мінным полі» (Расія).
- 17.00** Маналогіі аб вайне.
- 17.10** Хакей. Чэмпіянат свету. Беларусь-Казахстан. Прамая трансляцыя.
- 19.30** Футбол. Чэмпіянат Англіі. Матч апошняга тура.
- 21.10** Хакей. Чэмпіянат свету. Славакія-Расія. Прамая трансляцыя.
- 23.30** Тэлебарометр.
- 23.50** Ваенна драма «Тарпеданосцы» (СССР).
-
- 07.00** Фільм «Дарагі мой чалавек».
- 09.00** Масква. Ваенны парад, прысвечаны 65-м угодкам перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945г.
- 10.20** Фэст «Спаская вежа».
- 11.40** «Ваенныя песні». Канцэрт.
- 12.40** Фільм «А світанкі тут ціхія...».
- 13.50** Навіны-Беларусь.
- 14.00** Весткі.
- 14.15** Фільм «А світанкі тут ціхія...». Працяг.
- 16.50** Навіны-Беларусь.
- 17.00** «Парад зорак». Святочны выпуск.
-
- 09.30** Аўтаспорт. Гонкі Ле-Ман (Францыя). Агляд.
- 10.30** Супербайк. Чэмпіянат поул. Монца (Італія).
- 11.00** Веласпорт. Нацыянальны Італії. Амстэрдам. Нідерланды.
- 12.15** Аўтаспорт. Гонкі Ле-Ман Спа-Франкашам (Бельгія).

Шаноўныя чытачы!

Пры афармленні падпіскі будзьце ўважлівымі: 1 мая змяніўся наш рахунак у банку. Нумар рахунку: 3012741108019. Падпісца можна на перыяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк.

Падпіска на «Новы час» праз пошту

- Выразаем купон.
- На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДЗЕ пішам суму грошовага пераводу ў лічбах і пропісам.
- У графе «Ад каго» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
- Ніжэй указываем адрес.
- Ідзем на бліжэйшае паштовое аддзяленне і здзяйсняем паштовы перавод.
- Ксеракопію плацёжнага документа, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адресам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублëў (на адзін месяц — 2000 рублëў).

Падпіска на «Новы час» праз банк

- Выразаем купон.
- Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрес.
- Указываем суму аплаты.
- Ідзем у адзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
- Ксеракопію плацёжнага документа, атрыманага вамі, з указаннем тэрміну падпіскі і адресам дастаўкі накіроўваем у рэдакцыю.
- Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублëў (на адзін месяц — 2000 рублëў).

Для тых, хто прымае рашэнні!

**Новы
Час**

www.novychas.org

БЕЛПОЧТА
ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД

№ _____ (вход, по карте о

ВЫРУЧКА НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ
(сумма цифрами) (сумма прописью)

ПОЛУЧАТЕЛЬ Г-та «Новы час», р/с 3012741108019 фил. МГД ОАО «Белинвесткод 153001764, УНН 190790926

КУДА 220004, г. Минск, ул. Коллекторная, 11
почтовый код, адрес получателя, телефон)

ОТПРАВИТЕЛЬ _____
почтовый код, адрес отправителя, телефон)

АДРЕС _____
_____

Доставка уведомление простое
заказное

_____ (назначение платежа)
_____ (письменное сообщение)

КВИТАНЦІЯ

ЧИУП «Час на

МГД ОАО «Бе

Счет
получателя 3012
унп* 1907

Вид
платежа |

Период подписи указыва

|

Плательщик

Год дынідад адзінкі хадзілі ўсё па дзвюх прычынах. Хадзілі чуткі, што менавіта тут хаваліся нацысцкія злачынцы, уключна з Марцінам Борманам. Акрамя таго, у 1970–1980 гадах кіраўніцтва калоніі шчыльна супрацоўнічала з Піначэтам. У калоніі дзеянічаў цэнтр катаставы апазыцыянеру. Да гэтага часу не высветлена, колькі тут было забіта людзей.

Менш вядома пра структуру арганізацыі жыцця ў Дыгнідад, хоць гэты аспект здаецца вельмі цікавым. Дыгнідад — адзін з самых жудасных сацыяльных эксперыменту ў гісторыі.

Увогуле, сваім з'яўленем Дыгнідад шмат у чым абавязаны землятрусу ў Чылі 1961 года. Пасля катастрофы ў краіне з'явілася так шмат бяздомных дзяцей, што ўрад быў рады ініцыятыве групы грамадзян ФРГ заснаваць на пустым ранчу сядзібу, дзе акрамя іншага аказвалася дапамога дзесям — ахвярам катастрофы. Інакш чылійскія чыноўнікі, думаеца,

прыговілі царкву, да яго выгналі за сексуальны дамаганні да дзяцей. Той выпадак лічыцца пераломнім у жыцці Шэфера. Ён быццам бы ўсвядоміў свой грэх, пачаў цікавіцца Бібліяй, заняўся пропагандай біблейскай літаратуры. Ягоныя выступы мелі поспех. Паступова вакол чалавека са шклянымі вокаў (вока ён страйці ў яшчэ юнаком, спрабуючы з дапамогай відэльца развязваць шнуркі) склалася групоўка прыхільнікаў. Галоўным чынам гэта быў ўдывы і маці забітых на вайне салдат Вермахту, а таксама выхадцы з занятай Саветамі Усходняй Пруссіі.

Аднойчы Шэфер заяўіў, што яны ўсе абраныя Богам, і праванаў заснаваць нешта накшталт царкоўнай грамады. Умовы сяброўства ў грамадзе былі простыя: штодня хадзіць на споведзь да Шэфера і кожны месяц аддаваць 10 працэнтаў заробку. Здавалася, ўсё ішло добра, аднак

члены вельміскіх дзяцей, якіх ўзлілі нямецкую мову. Такім чынам, у калоніі жылі прыкладна 300 чалавек.

Каланісты абавязаны былі ведаць нямецкую мову і насіць уніформу. Апранацца па сучаснай мадзе меў права толькі Пауль Шэфер, што падкрэслівала ягоны асаблівы статус.

Усе каланісты былі апантаныя ідэяй асабістага выратавання перад Богам. У сваіх лекцыях Шэфер праводзіў думку пра тое, што кожны чалавек пастаянна становіцца грахоўным. Змыць грэх можна працай і падпрадкаваннем правілам, якія ён прыдумаў.

Уся грамада была падзелена на ўзроставыя групы. Кожная мела свае адзнакі і нават сцяг. Хлопчык, які нараджаўся ў калоніі, праводзіў першыя гады не з бацькамі, а ў спецыяльным дзіцячым садку. У шэсць гадоў яго пераводзілі ў групу «Крыжы», у 15 гадоў — у групу «Армія выратавання». Прыблізна ў 35 гадоў каланіст атрымліваў статус «Стары служка». І, нарэшце, у 50 гадоў яго запісвалі ў катэгорию «Камэлас» (тэрмін, які не мае дакладнага перакладу або значэння). Падобныя структуры існавалі і для дзячыннікі. На працягу жыцця яны былі сябрамі ўзроставых арганізацый — «Драконы», «Палевікі», «Жаночая група», «Бабулі».

Усе сябры групы жылі разам — па шэсць чалавек у адным пакоі. Дазвалялася мець невялікі набор асабістых рэчаў — піжама, адзенне для адпачынку, ніжняя бялізна. Кожнай раніцай група збиралася на калектывны сняданак. Адсюль ішлі на працоўныя месцы. Яны працавалі па 12 гадзін на дзень. Увесь заробак ішоў у казну калоніі, якой распараджалаўся Шэфер. Акрамя таго, Шэфер нелегальна гандляваў зброяй.

Ліца з весь града з'яўляліся грахоў. Перш за ўсё абавязковых для кожнага звязу. Здаецца, што тыны былі адзінай формай цылі. «Калі размаўлялі — іх абараняе Ісус. Калі ляло трое — яны пад д'ябла», — любіў казаць. Падчас ланчу ён збіраў калоніі і абвяшчалаў, што сутных зрабіў які-небудзі. Той, хто правініўся, падпублічна пакаяцца.

Жаночая сексуальная водле пераканання паходзіць ад д'ябла. Жыцціны жылі асобна ад Прымітывныя, падобныя сукенкі, павінны быті ночная формы. Праблема вырашаліся за кошт на працы. Калі ж падавалі альняня пачуцці бытія, каланіст звяртаўся да яго з просьбай даць яму ж гэтым выбар Шэфер падаў выключна на якія ўжо не маглі маніхі. Адмоўнае стаўленне Пашэфера нараджэння дзяцей дадало ецца загадкай. За ўсю гадавіну ў калоніі нарадзілася 15 дзяцей. Пры гэтым з 15 год увогуле не нарадзіліся адно немаўлятка.

Неяк Шэферу вельмі дабалася, што дзеці Сант-Клаўса большімі ён прыдумаў цікавае. Вывёў усіх дзяцей на працу Санта-Клаўса, з'яўліўся (гэта быў першы каланіст), забіў яго з Цяпер, на думку Пашэфера, павінны быті перастасці у дзядулю з белай барацьбой. гэта гэта выпадку ўсе сябры ў Дыгнідад былі забіты. У календары застаўляюцца адзіны чырвоны дзень нараджэння Шэфера.

▼ ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЕСА ПРА БЕЛАРУСЬ

У адказ Лукашэнка цяпер спрабуе біць Расію па самых слабых кропках. Спачатку Беларусь заключае нафтавыя контракты з Венесуэлай, затым ідзе заява пра тое, што Лукашэнка гатовы пусціць Венесуэлу на перапрацоўчыя заводы на тэрыторыі Беларусі, куды Расія даўно прасілася, але ён не пускаў. Самы яго фантастычны праект — завозіць нафту з Венесуэлай ў Адэсу, а адтоль атрымліваць яе праз трубаправод Адэса—Броды. Пікантнасць сітуацыі ў тым, што нават у «аранжавых» хапіла разуму не выкарыстоўваць гэты трубаправод. Ён нерэнтабельны для пастаўкі нават каспійскай нафты, не кажучы ўжо пра венесуэльскую.

«Эксперт» (Расія).

Апошнімі днімі ўсё часцей і часцей даводзіцца сутыкацца з проблемай: нагледзячы

на ўсё больш гучныя заявы і ўсё больш гучныя «справы» Лукашэнкі, з дапамогай аналітыкі як жанру іх аналізуваць немагчыма. Замест сур'ёзных спраў, учынкаў ці заяў дэвадзіца аналізуваць нейкі падтэкст, які ўсё больш і больш пачынае авалодваць прасторай легальнага палітычнага дыскурсу. Красавіку гэтым сэнсе стаў папросту феерычным месяцам, асабліва ў плане працы беларускага тэлебачання: такой, мякка кажучы, «плыні свядомасці» на адресе Расіі і расійскага кіраўніцтва яшчэ не было. У гэтым выпадку цалкам дарэчна старая як свет прымаўка: «Пазбаў нас Бог ад такіх сяброў, а з ворагамі мы як-небудзь разбярэмся». Істэрыя на беларускім тэлебачанні адзначана кажа пра тое, якія настроі цяпер пануюць у Чырвонім доме.

Чаго дакладна хоча Лукашэнка ад АДКБ, пакуль зразумець складана. Але калі ён вінаваціць арганізацыю ў тым, што яна так і не ўмяшлася ў кіргізскія справы, можна выказаць версію. Наўрад ці гэта імкненне вярнуць Бакіеву ў Бішкек. Верагодна, усё гэта трэба Лукашэнку, каб выбіць для сябе гарантіі бяспекі ўжоцца. Цяпер. На ўсялякі выпадак. Прыклад Бакіева штурхает яго да стварэння нейкага міждзяржавенага механізму ўтрымання ўлады. З дапамогай блокавай салідарнасці. Таму толькі цяпер становіцца зразумелым, навошта Лукашэнку спатрэбіўся разгублены Бакіеў. Была бы нагода, а дэмарш знойдзеца. Украіне, каб зразумець, што значыць для яе Расія, трэба было прайсці праз Юшчанку. Ці не гэты перыяд свеціць цяпер Беларусі?

«Голос России» (Расія)

НЕ СУСТРАКАЦЬ ДЭЛЕГАЦЫЙ

Пачынаючы з візіту 20 красавіка ў Вашынгтон старшыні КНР і Кампартыі Кітая Ху Цзыньтао, працэдура сустрэчы кіраўнікоў Паднябесной у замежных аэропортах значна спрошчаная. Гэтым разам, апроч афіцыйных асобаў, лідэра КНР сустракалі толькі дыпламаты ЗША і амбасадар КНР у ЗША. Між тым, яшчэ нядаўна на падобныя сустрэчы, а таксама на провадах кітайскіх лідэраў супрацоўнікі пасольстваў павінны былі выводзіць велізарныя групы кітайцаў, якія навучаюцца за мяжой, і проста эмігрантаў. Апошнія кветкамі і транспарантамі павінны былі засведчыць свою любоў да гістарычнай радзімы, адданасць яе цяперашнім кіраўнікам. Такая дэмакратызацыя дыпламатычнага этикету выкліканы, па словам намесніка міністра замежных спраў КНР, тым, што прадстаўнікам кітайскай эміграцыі розных краін вельмі нязручна кожны раз выезждаць на падобныя мерапрыемствы ў аэропорты. Самі эмігранты з радасцю падтрымалі гэту навіну, бо пабачылі ў ёй правую клопату далёкай радзімы.

На матэрыялах «Сінъхуа» (Кітай)

РАСІЯ. КОЖНУЮ РАНІЦУ СПЯВАЙ З ГУБЕРНАТАРАМ!

Ніжагародская дзяржаўная рэгіянальная тэлекампанія «Волга» ўвяля змены ў ранішнюю програму. Зараз штодня кампанія пачынае эфір з трансляцыі гіму Расіі ў выкананні губернатара Валерыя Шанцева і дзіцячага хору. Паралельна дэманструецца дакументальны фільм са сцэнамі з ніжагародскага жыцця. Таксама ідуць субцітры са словамі гімна, так што пры жаданні тутэйшыя жыхары могуць яго праспяваць разам з губернатарам. Валерый Шанцева даўно ахвотна спявае на сустрэчах з грамадскасцю. Характэрна, што губернтар творча развіваецца: сёлета ён, па яго ж слоўах, «асвоіў новае амплуа» і нядаўна ўпершыню выступіў з сімфанічным аркестрам. Самыя любімія ў Шанцева, па яго ўласным прызнанні, песні Уладзіміра Высоцкага і Булата Акуджавы. Грамадскасць, здаецца, не бачыць у спевах Шанцева нічога дурнога: «у кожнага губернтара свой бзік, а песні — гэта яшчэ не самы горшы», — кажа адзін з мясцовыя палітологаў.

На матэрыялах расійскай прэсы

ПЕРУ. ЗАКАХАНЫЯ ТЭРАРЫСТЫ АБВЯСЦІЛІ ГАЛАДОЎКУ

Уесь свет гаворыць пра галадоўку дысідэнтаў на камуністычнай Кубе. Якія парадаксальна, іх вопыт, здаецца, зацікавіў камуністаў, якія сядзіць у турмах іншых краін. Напрыклад, Абімаэль Гусмана (75 гадоў) — лідэра арганізацыі «Sendero Luminoso» («Светлы Шлях»). У свой час «Sendero Luminoso» была самай актыўнай тэрарыстычнай групой у Латынскай Амерыцы. На раҳунку барацьбіту за камунізм прыкладна 69 тысяч забітых. У 1992 годзе таварыша Гусмана злавілі, а саму групу ў прыклад-

на да 2006 года праста знішчылі сілавымі метадамі. Суд прызначыў Гусману пажыццёвы тэрмін. Аднак турма — не перашкода для інтывнага жыцця. Гусман вырашыў заключыць шлюб з Эленай Інарагірэ, якая таксама сядзіць за кратамі. Дарэчы, іх і арыштавалі ў 1992 годзе разам. Аднак турэмнаму ведамству ідэя вяселля не спадабалася. У адказ Абімаэль і Элена паведамілі пра пачатак бестэрміновай галадоўкі. Былыя лідэры «Sendero Luminoso» кажуць, што ў рот нічога не возьмуць, пакуль ім не дадуць магчымасці хоць перыядычна быць разам.

На матэрыялах «El País» (Іспанія)

Такім чынам, сілаў супрацоўніцтва датковая і камуніальная палітыка кансерватораў, якія на той час кіравалі краінай. Гэта было ўжо трэцяе прэм'ерства Маргарэт Тэтчэр, і, дарэчы, менавіта правал падатковай рэформы 1990 года зрабіў гэтую кадэнцыю апошній.

Яшчэ падчас выбарчай кампаніі 1987 года кансерваторы працавалі ўвесці з 1990-га фінансавага года новы падатак — так званы Poll Tax. Яго ўвядзенне павінна было папоўніць мясцовыя бюджэты, якія вельмі пачярпелі з-за перагляду прынцыпу прагрэсіўнай шкалы падаткаабкладання, адмовы ад датаций рэгіёнам з цэнтра. Курс кабінета выклікаў канфлікт паміж урадам і правінцыямі. Перамагла ў той вайне Тэтчэр, якая распушціла Лонданскі савет і саветы яшчэ пяці буйных гарадоў, чым, можна сказаць, абезгаловіла пратэсты.

Хаця фронда была падаўленая, праблема мясцовых бюджетаў засталася. Так і нарадзілася ідэя падатку Poll Tax, які мусіў плаціць кожны грамадзянін. Разлічваўся новы падатак вельмі складана: фінальная сума залежала ад колькасці асоб, што пражывалі ў доме, і ад кошту самой нерухомасці, якую вызначалі мясцовыя органы.

Ідэя новага падатку выклікала адразу вялікае нездавальненне. Па-першае, відавочна, што сутнасць Poll Tax была ў тым, каб людзі плацілі больш, чым раней. Па-другое, мясцовыя муніцыпалітэты намагаліся рознымі шляхамі павялічыць суму падатку.

Паралельна сфармаваўся грамадзянскі рух праціўнікаў. 25 лістапада 1989 года ў Манчэстэры адбылася ўстаноўчая канферэнцыя Брытанскай федэрацыі не-плацельшчыкаў падатку Poll Tax. Дзве тысячи дэлегатаў (сярод іх было 15 дэпутатаў ад лейбараўства) галасавалі за правядзенне наступнай вясной нацыянальнай кампаніі за адмену Poll Tax. Старт кампаніі павінен быў даць мітынг на Трафальгарскай плошчы ў цэнтры Лондана, які прызначалі на 31 сакавіка, роўна за тыдзень да ўступлення новых парадкаў у сілу.

На акцыю выйшла каласальная колькасць людзей — каля 200 тысяч чалавек. Акцыя падобных маштабаў брытанская сталіца не бачыла, здаецца, з часоў дэмансстрацый чартыстаў. Арганізатары аказаліся не ў стане кантролюваць натоўп. Хутка пачаліся сутычкі моладзі з паліцыяй, якая вымушчана была адступіць. У выніку распачалося рабадуніцтва буцікаў у цэнтры горада.

Аднак тыя пратэсты (іх назвалі ў прэсе Другая Трафальгар-

ская бітва) былі толькі пачаткам. Праз тыдзень усю краіну ахвотна кампанія байкоту падаткаў, якіх падатковых раёнаў да 30 падаткаплацельшчын. Усе позвы прыйсці і падаткі Poll Tax. У Лондане 27 жыхароў не заплатілі ніводнага пені. Па падатках тыстычных ведамстваў падатак адмовіліся 18 чалавек.

Ініцыятары кампаніі малі тры формы ўдзел: па-першае, падаткаплацельшчыкі не роўніцца, па-другое, аспрэчваюць падатку ў судзе і тэхнічна адкладваць плату. Аднак суд усё ж зацвярдзіў падатку, адмаўляюща яго ў падаткаплацельшчыкі. Гэта аўтаматычна знайшло клік у суд і пачатак наступных слуханняў. Неплатіцца па закону мог трапіць іншіх. Аднак з-за вялікай падобных выпадкаў мышленія пералічыць на пальцаў. Ёсё ж траплялі ў турмы.

Варта згадаць тут Трафальгарскую бітву, дэпутата парламентаў, якія за публічную плаціць Poll Tax быў арыентаваны на 60 дзён турмы. Гэта працягвалася ў дадатак каштавала якіх-небудзі турмы. Аднак толькі выключэннем. Суд прызнаў, што турмы структура тэхнічна не ўтрымаць такую прорыва. Паліцыя Паўднёвага Лондана нават накіравала ў Скотланд-ліст, дзе прасіла даць інструкцыю арыштоўваць неплацельшчыкі Poll Tax, паколькі гэтая немагчыма з-за вялікага павялічыць суму падатку.

Той факт, што не-плацельшчыкі, якія дэмансдроўшы, парушалі закон, заставіў, быў добрым прынцыпам іншых таксама ігнаравання падаткаў. Сярод плаціць Poll Tax, паколькі гэтая плаціць Poll Tax лічылася модна.

Непапулярнасць працягвалася, што адразу адблізілі ўнутры кіруючыя Тройчы на пасяджэнні міністраў гучала працягвалася. Мінінцы новы падатак прым'ярэдзілі адмаўляючыся біць. Як вынік — у партыі працягвалася агульная група апазіцыі, падаўленая 31 сакавіка 1990 года большаштатнага кабінета прагаласавала сваіго кіраўніка. Тэх, кім вымушчана з'ехаць з сіл, зрабілі 10. Пры новым

Беларусь у сярэднеазіяцкім рэгіёне журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе з Андрэем Грышыным, супрацоўнікам сярэднеазіяцкага Бюро па правах чалавека.

Мінск. У Беларусі Бакіев адмовіўся ад свайго адстаўкі

— Які імідж мела Беларусь сярод жыхароў Кыргызстана да апошніх падзеяў?

— Беларусь сярод узбекаў, кіргізаў і казахаў выклікае падвойнае пачуццё. Усё, здаецца, стабільна і спакойна, краіна (ці, дакладней, Бацька) быццам рэальна перамагае каруцьцю, народ мае магчымасць лёгка і без проблем выязджаць у Еўропу. Увогуле, па Беларусі відаць, што дыктатура дыктатуры розніца. Лукашэнка ўсё ж адрозніваеца ад сваіх азіяцкіх і каўказскіх калегаў. Калі для большасці на першым месцы, як правіла, стаяць уласныя і сямейныя эканамічныя інтэрэсы, то беларускі Бацька — дыктатар па перакананнях. Для сябе яму не трэба нічога, хіба што застацца ў гісторыі. Такі сталінскі тыпаж.

— Наколькі імідж Беларусі змяніўся пасля прыезду ў Мінск Бакіева?

— Калі раней да Беларусі і да Лукашэнкі ў прыватнасці ставіліся нейтральна, то цяпер у грамадстве відавочны раскол. Частка палітыкуму, перш за ўсё нацыянал-патрыёты Казахстана, віталі дэмарш Мінску. Даць прытулак Бакіеву насуперак волі Пуціна — гэта заслугоўвае павагі. Чаму Масква можа даць прытулак Акаеву, а Мінск Бакіеву — не? Пры гэтым казахскія лукафілы ўвесі час па-раёноўваюць учынкі Лукашэнкі з бязліў, на іхноу думку, палітыкай Назарбаева, якога яны лічаць пудзелем Пуціна.

Сфармавалася і іншая пазіцыя, згодна з якой выключна людзі з дэфармаваным сумленнем могуць апраўдваць злачынцу, што дазволіў расстрэльваць свой народ дзеля красла прэзідэнта.

— Бакіеў у Мінску зрабіў шэраг зялёў. Як іх у вас каментуюць?

— Нават тыя, хто пабачыў у Лукашэнку абаронца сувэрэнітэту Беларусі, не падтрымліваюць фігуру Бакіева. Занадта ён непапулярны і неадэкатны, як усе дыктатары. «Я, каб народ разумеў, што, выконваючы загады банды, ён ставіць сябе па-за законам», — кажа Бакіев. Атрымліваеца, што толькі Бакіев з яго сям'ёй застаўся ў прававым полі, астатнія ўсе — злачынцы. Гэта смешна. Акрамя таго, на дадзены момант учынкі Бакіева можна расцэніваць як учынкі ворага кіргізскага народа. Ён бачыць, якое няпростае становішча ў краіне, аднак упарты штурхает свой

Курманбек Бакіев скаваўся ў Беларусі разам з сям'ёй

клан да грамадзянскай вайны. Часта Мінск крытыкуюць за тое, што ён даў Бакіеву трывалу для праvakacyjных заяў. Нарэшце, малая хто зразумеў тактыку Бакіева, які за адзін тыдзень паспешаў спачатку адмовіцца ад пасады прэзідэнта, пасля зноў абвесьціць сябе прэзідэнтам, пасля зноў дэ-факта ад гэтай пасады адмовіцца. Быццам гульня ў рамонак: застаюся прэзідэнтам — не застаюся.

— Ці не думаюць у Сярэдняй Азіі, што беларускія ўлады самі напісалі Бакіеву тэксты ягоных прамоў?

— Я не сустракаў такай думкі. Хіба што была абсалютна экстра-вагантная версія, нібыта Лукашэнка дзякуючы Бакіеву хацеў падставіць Назарбаеву, які зараз адказвае за АБСЕ. І другая версія: хацеў справакаваць яго на якія-небудзь несяброўскія крокі ў рамках Мітнага саюза, каб пахаваць гэтую нівыгадную Беларусі структуру. Аднак такая шматхадоўка выглядае занадта фантастычнай.

— Якім ў такім выпадку быў матывы Лукашэнкі?

— Пагаджуся з думкай, якая дамінуе сярод экспертаў. Бакіев і Лукашэнка ментальна блізкія. Абодва будавалі сваю сістemu за кошт моцнай прэзідэнцкай вертыкали, абодва спрабавалі гуляць, балансуючы на інтэрэсах Захаду і Pacii.

— Ці сустракаюцца ў меркаваннях ваших экспертаў прагнозы адносна будучыні Беларусі?

— Шмат мясцовых камента-тараў бачаць у кіргізскіх падзеях расійскі след і прагназуюць выбух

новых імперскіх амбіций Крамля ў зоне СНД. Аднак на гэты раз Москва збіраецца пашыраць уплыў не за кошт постсовецкіх сатрапій, а за кошт рэвалюцый. Сярод патэнцыйных ахвяр называюць і варгэжым. Праўда, пры гэтым адзначаюць, што Бацька моцна трymае лейцы.

— Як будуць развівацица адносіны паміж Бишкекам і Мінском?

— У першыя дні знаходжання Бакіева ў Мінску тут хапала спекуляцый. Нават казалі пра тое, што Мінск паспрабуе стварыць на поўдні Кыргызстана калі не марыянетачную дзяржаву, то хаяць падкантрольную сабе палітычную групоўку. Аднак зараз зразумела, што без прысутнасці Бакіева гэта малаверодна. Ды і Мінску тое не трэба. Згаданая ментальнасць Лукашэнкі і Бакіева не абяцае апошняму нічога добра. Хітры Лукашэнка выдасті Бакіева, як толькі будзе магчымасць атрымаць на гэтым нейкія бонусы. Думаю, бліжэй да прызначаных на кастрычнік выбараў у Кыргызстане адносіны паміж дзяржавамі наладзяцца.

— Якое ваша асабістое стаўленне да кіргізскай рэвалюцыі?

— Кыргызстан яшчэ ў 2005 годзе прадэманстраваў, што дэмакратыя — перспектыва занадта ўжо далёкая для ўсяго рэгіёна, у лепшым выпадку сямейны клан адных «дэмакратаў» можа змяніцца кланам іншых «дэмакратаў». І на іх фоне беларускі Бацька выглядае ва ўсякім разе больш сумленным, паколькі хоць не выкарыстоўвае дэмакратычную рыторыку.

на іх прынесе. Наконец, палігамія. Усё пачало араб, выхадзец з Алжыру, ад яго 12 дзяцей. Усе тяк адзінокі маці і, адпачывай, Артэфё выступае за тое, не ў Францыі і зрабіць пакінучу Францыю не дзяржаву. Ягоная віна ў якой жонка мусіць насыці баласа дэпутатам кіруючым. Левая апазіцыя рашуча проблемы грамадства,

РАУЛЬ КАСТРА

Прэзідэнт Кубы паведамляе грамадзянам, што ў вільных выбарах прынялі ўдзел 85% працэнты выбарцаў. У суботу 15 тысяч дэпутатаў мясцовых муніцыпалітетаў дэпутація пайнамоцтва давала 34 тысячі кандыдатураў. Улады разглядаюць гэтую праіву падтрымкі з боку кіргізскіх для краіны і рэгіёнаў. Выніку нядайнейшай смерці дысідэнтаў, які трымаўся падтрымкі, Гавана апынулася. Кастро кажа, што Куба будзе дзядзеці або родныя якіх з

БАЛЬТАСАР ГАРІБОЛЬДІ

Эты іспанскі суддзя і засадзіў за краіну адмены амністыі для падсудных. Магчыма, цяпер грозіць памераў пракурора падсудных і ягоных паплечнікаў, за забойства 113 тысяч чалавек у вайны. Следствія па спекуляціўных сістэмах не з'яўляецца прыхільнікам погляды. На яго думку, пракуроры прадстаўнікі парушылі Твой закон даваў франкістам будуць перашкаджаць ўсю прагрэсіўную грамаду, вядомых культурных дзеячаў іспанскіх рэжысёраў Педро Альмадіна і

насаарускага (1575–1640),
паэта, навукоўца і сакратара
падчашага ВКЛ і віленскага
кашталяна, лідэра
пратэстантаў кальвініста
Януша Радзівіла (1579–1620).

Маркус Герартс. Партрэт Лізаветы Сцюарт.
Калія 1618

Паміж праўдай жыцця і мастацкім вобразам

Ішоу 1609 год, у жніўні войска Жыгімента III, насуперак вyzказанай большасцю сеймікаў ВКЛ волі пра неўмяшанне ў супрацьстаянне цара Васіля Шуйскага і Глжэдзмітрыя II, перайшло маскоўскую мяжу і рушыла пад Смаленск. Вядома, што амаль двухгадовая асада горада вярнула Смаленск у чэрвені 1611 года ў склад ВКЛ. А Уладзіслава, сына Жыгімonta, праз Сямібаяршчыну абвясцілі ў жніўні 1610 года маскоўskim царом.

Некалькімі гадамі раней Масква шкуала супольнікаў супраць Рэчы Паспалітай нават на Габсбургскім двары. Часткай супрацьстаяння ў гэтай дыпламатычнай гульні былі дзеянні Януша Радзівіла і яго сакратара. Гэта гульня прывяла Набароўскага ў Германію, Італію, Францыю і Англію, дзе ён і адведаў роднасны беларускім пратэстантам двор манарха-кальвініста Якава I Сілоарта (1608–1625). А сам Януш Радзівіл з першай жонкай Сафіяй накіраваўся ў Парыж да Генрыха IV. Тады сакратар Радзівіла і ўбачыў у Лондане каралеўскую дачку Лізавету Сілоарт (1596–1662), слынную прыгажосцю будучую каралеву Чэхіі. І каралеву мужчынскіх сэрцаў, выдатны партрэт якой, з радзівілаўскіх калекцыі, сёння можна бачыць у зборы Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі.

Але хто такі Даніла Набароўскі, і якім чынам жыццё звязала яго з уп-лыковым беларускіммагнатам?

Народжаны ў Кракаве, ён распачаў адукцыю ў Кракаўскім універсітэце, а працягнуў — у Вітэнбергу і Базелі (медыцына), Арлеане і Страсбургу (права) і нарэшце ў 1602 годзе ў Падуі, дзе слухаў курсы механікі ў вялікага Галілея. Знаўца моваў і навук, таленавіты пісьменнік (ён перакладаў з італьянскай на польскую Петрапарку, а з лацінскай — трактаты па паэтыцы і рыторыцы Сарбейскага), якім чынам ён апынуўся ў Беларусі? Адказ просты: апека Радзівілаў. Ужо ў Страсбургу ён сутыкнуўся з маладым Янушам, адпраўленым бацькам, Кышыгтафам Радзівілом Перуном, віленскім кашталянам і гетманам, па навуку, і выкладаў яму французскую, німецкую і лаціну. Пасля вяртання з Падуі Даніла канчатковая перайшоў на сакратарскую службу да Януша. Пасля гэтага — верны служка сям'і,

Чевядомы мастак. Партрэт Сафіі Слуцкай.
Копія 18 ст.

нуш Радзівіл. Партрэт неўядомага
мастака, 1610-я

прача дыпламатычных місій, адчас жыцця ў Слуцку, Нясвіжы, малявічах, Любчы — займаўся екарской практыкай, напісаў два ёдчынныя трактаты, даваў парады а барацьбе з эпідэміямі.

кафія, князёуна Слуцкая

Білзкі паплечнік Януша Радзівіла, Набароўскі выдатна ведаў ямейныя справы свайго энергічнага патрона. У тым ліку і istorыю самага розгасласнага на той час шлюбу — з апошнім прадстаўніцай слуцкага роду Алелькавічаў, нашчадкаў Альгерда, Сафіі (1 мая 1585—19 сакавіка 1612). Шлюбы бяруцца зусім не на нябёсах: прынамсі, выбар нявесты быў обрэлены для маладога Януша яго ацькам Кшыштафам Перуном 1594 годзе ў дамове з Юрыем Гадкевічам. Партыя для прадстаўніка кальвінскай біржанскай ініі Радзівілаў выглядала надтрырабівнай: Слуцкае і Капыльскае мястэчкі, 7 гарадоў і 32 фальваркі складалі пасаг нявесты.

Лес Сафіц (якая ў гадавалым уз-
осце страціла бацькоў, а пасля і
ваіх дзядзькоў Аляксандра і Яна
Сямёна) трапіў у распараджэнне
вяякоў, сыноў яе стрыечнай
абкі, таксама Соф'і Алелькаўны,

Букіністка Адольфіна Ганчар, якій відійшов музейний фонд
Державного музею історії України, зберегла в альбомі
з фотографіями та пам'ятними картками пам'ятки
Лівобережної України, зроблені в 1920-х роках

Ці чакала яна ад свайго сужэнца кахання? У выпадку статуснага альянсу, запланаванага для яе Хадкевічамі і Радзівіламі, — пытанне хутчэй рытарычнае. Далей-шыя авантурныя падзеі паказваюць, што яго, пэўна, не было.

А перад шлюбам Сафію напат-
калі дадатковая выпрабаванні.
На прыканцы XVI стагоддзя Хад-
кевічы, каталікі і прыхільнікі ре-
лігійнай і зневішнай палітыкі Жыгі-
монта III Вазы, і біржанская Радзіві-
лы, кальвіністы, якія імкнуліся да-
абмежавання каралеўскай улады,
апынуліся ў розных лагерах.

У 1599 годзе Ян Караль хад-
кевіч, стрыечны пляменнік Ге-
раніма, атрымаў ад караля пачэс-
ную пасаду жмудскага старасты,
на якую разлічваў стрыечны брат
Януша Радзівіла Юры. Ведаочы
непрыхильнасць караля да Рад-
зівіла Перуна, які, па словах
манарха, «захацеў бы быць Вя-
лікім князем літоўскім, а потым
каралём», Геранім у гэты момант
абвясціў пра скасаванне шлюбнай
дамовы. У гэты час лёс Сафіі вы-
рашыўся не на нябёсах, а на зямлі:
з-за руکі князёўны ледзь не выбух-
нула грамадзянская вайна.

Супрацьбуляючыся рапшнію
літоўскага Трыбуналу, які ўзяў
бок Перуна, Геранім у сваім
віленскім палацы ў лютым 1600
года пачаў рыхтавацца да аблогі:
24 гарматы, 1600 асоб коннага і 6000
пешага войска. Вільня бурліла,
напалоханыя жыхары спяшаліся
пакінуць горад. Але да сутычкі не
дайшло, сілы бытлі няроўныя: на
баку пакрыўджаных Радзівілаў
сталі сваякі і крэўныя з буйней-
шых дамоў Рэчы Паспалітай: Ас-
трожскія, Ян Замойскі, смаленскі
ваявода Ян Абрамовіч, брэсцкі
ваявода Кішыштаф Зяновіч, канц-
лер Леў Сапега і 6 тысяч войска.

Далей быў чарговы вырак
Трыбуналу 8 чэрвеня 1600 года.
Хадкевічы атрымалі адступнное
— 500 валок зямлі і 360 тысяч зло-

рача прамаўляў у абар-
верцаў» на сеймах у Ва-
адным з кіраўнікоў ру-
калая Зебжыдоўскага
удзельнікі якога патрабо-
браць езуітаў з каралеў-
і нават адхіліць Жыгіт-
Але, дапамагаючы жон-
ціўся найперш пра ка-
Сведчанне гэтаму — за-
ў Койданаве (1612) і Слу-
зборы. А ў сваім замку
ён апекаваўся друкар-
Бласта Кміты, куды абы-
перавезлі з ахопленай
на пратэстантаў Вільні.

Друкарня, адна з
шых у ВКЛ, за 20 год
кніг — пераважна на-
кальвіністай. Там у
выйшла кніга эпітамэ-
яшчэ аднаго радзівілца
эта, Саламона Рысінскага.
смерць Сафіі Слуцкай і
што наступілі пры трэцім
1612 годзе (двое першыя
таксама доўга не жылі),
наступныя радкі: «Зора
хавалася ў Слуцкім сузем-
Паміж літоўскімі слав-
шая першая дочка! / Xіс-
рышар, чым ганарлівы са-
магутны? / Сіла якая,
нечакана, цябе забрала,

Наш стары знаёмы Пётр
таксама адгукнуўся пад
на скон княгіні. Але ён
значае знаўца прыдвор-
ця Радзівілаў польскі, Сапегаў,
Сайкоўскі, за некалькіх
тым напісаў фрашку «
абмаляваў амурны эпі-
ранне каханка неназваны-
ны: «З адной пані малой
у намёце засталі, / Ра-
майшы утапіць загада-

У 1630 годзе, падры першае выданне кніжчы *chamogum* пра «популярную» жыццё эпохі, знаўца асабістай ямніц уладных двароў Неканда Трэпка, сын караля Стэфана Баторыя, сваю чаргу, быў хроснъ Януша Радзівіла, прыўнесцу гэтых радкоў. Не

музыку для якога запісалі
айчынныя выканаўцы.

«ДетиДетей»

Нагадаю, што саўндрэк да «Анастасіі Слуцкай» (рэжысёр Юрый Ялхоў) стварыў гурт «Палац», а этна-трыво «Троіца» адзначыліся ў прыгодніцкай стужцы «Тры талеры» (рэжысёр Гар Чацверыкоў) паводле аповесці А. Федарэнкі. І вось новы прыклад супраць айчынных кінематаграфістаў і музыкантаў.

Адзначу, што беларускія рок-выкананцы з энтузіазмам адгукнуліся на запрашэнне паўдзельніцаў у гэтым праекце. Бо запіс саўндрэка да фільма па інтэнсіўнасці і выніковасці працы можна лічыць аналагам узделу ў працы над дыскам-складанкай: музыкантам трэба прасякнунца супольнай ідэяй і настроем праекту, выбраць са свайго рэпертуару ці старыць наноў музыку да яго, уздельніцаў у прома-акцыях канчатковага прадукту. Невыпадкова таму ўпершыню саўндрэк да кінафільма «Дастыш фантасцічны» выйдзе асобным CD.

Што тычынца самога фільму, то ў гледачоў ён выклікаў паллярныя меркаванні — ад «вясёлага і пазытыўнага» да «маладзіковага і пошлага». Уся справа ўтым, што ў большасці кінааматараў пакуль няма ўяўлення пра мас-тэлекін якасці «Дастыш фантас-тыш» і свае меркаванні яны фарміруюць пад уплывам СМІ і інтэрнэту. Але адзнакі мас-тэлекін якасцям новага фільма пакінем крытыкам-кіназнаўцам. Заўважу толькі тое, што здымачная група з «Беларусьфільма» вырашыла зацікавіць слухачоў вынікамі сваёй працы праз музыку, заінтригаваць, каб тыя, хто прыйшоў у клуб «Рэактар», паспяшаліся ў кінатэатры на прэм'еру. У гэтым былі зацікай-лены самі музыканты, бо гэта прэм'ера супадала з іх асабістымі радаснымі падзеямі.

он Вольскі

Напрыклад, вакалістка гурта «Naka» Насця Шпакоўская рых-
цеца стаць маці. Але гэта не
верашкодзіла ёй выйсці на сцэну
з экспрэсійнай манеры выка-
затці песню з фільма «Дастыш
антастыш» «Ключамі». Гэтая
кампазіцыя ўвайшла ў саўндрэж,
таксама ў новы альбом гурта пад
назвай «Пора». На прэзентацыі
рагучалі іншыя кампазіцыі,
толькі змешчаны на новай кружал-
ы гурта. Дарэчы, у яе праграму
войшла і першая беларускамоў-
ная песня гурта «Naka» — «Бяжы»
з праекту «Перагрузка». Дзіўна,
це падчас прэзентацыі Насця вы-
нінала гэту песню на рускай мове,
толькі па-беларуску гэтая песня ў яе
вонкіх беларускай мове.

чыць больш перакана ча. Могу такое здарилася, што музика не жадають саступіць з больш єгкай і кан'юнктурнай сцежкі ад назвай «рускі рок»?

Больш актыўна ў напрамку пачынають працеваць (абы сурочыць!) удзельнікі гурта

т «J:морс», Юлія Глушыцкая і Раман Арлоў

ети Детей». На прэзентацыі ўніверсітэта «Дастьш фантасіі» вакалістка каманды Ганна Грык аб'явіла пра хуткі выхад першага беларускамоўнага ёбома «Рух» і прэзентацыі яго вялікай сцэне тэатра імя Я. Палы. Гэтыя намеры былі падтрымаваныя такімі кампазіцыйямі, «Люты», «Раптам».

У праграме презентацыі саўн-
рэка «Дастыш фантастыш»
лі прадстаўлены выканаўцы,
яя не ўдзельнічалі ў здымках,
е музыка якіх, па словах ар-
нізатараў канцэрта, магла быт-
ьць выкарыстана для «агучкі»
ужкі. Маецца на ўвазе гурт
«Разбітае сэрца пацана», які добра
веслялі публіку сваім гума-
м, карыкатурнай «трасянкай»
афаснымі рухамі дзеўчын з
мічнага бурлеск-дуэта «ЭВМ».
е разам іны ствараюць на сцэне
перычнае шоу. Слухачы надзвы-
чай добра прынялі такія кампазі-
ці «Разбітага сэрца пацана», як
«інус-косінус», «Смартфон»,
«алюбіла гапара», асабліва «за-
ціла» ў зале гумарыстычная
сенька «Лук і часнок», пад якую
жна было добра патанчыць у
клуба «Рэактар» і на здымках
штольма, калі б гурт запрасілі на
ымачную пляцоўку. Будзем
адзяўцацца, што гэта яшчэ ў іх
перадзе!

Знаёмства публікі з саўндртрэм «Дастыш фантастыш» не ўшлося і без музычных прэм'ер. Аткім сюрпрызам, які прыцягнуў увагу публікі, стаў дэбютны аступ праекта былога гітарыста гурта «J:морс» Рамана Арлова пад цкай назвай «У нескладавае». Члены гурта — вядомыя беларускія рок-вакалісты Ганна Грык, («Деті Детей»), Віктар Рунка («Dali»), інструменталісты Сяргей Глушыцкая (віяланчэль), Анастасія Гарачы (клавішныя), а таксама часлаў Сергеенка (бас) і Вадзім Арголін (гітара), Андрэй Сапонін (ударныя).

«У нескладовае» — праект, які
зораны для папулярызацыі бе-
ларускай рок-музыкі і беларускай
культуры ў Расіі. Што для дасягнення
ціх мэтых прапануюць музыкан-
ты? Па-першы, радыёфарматную
зыку. Па-другое, музыку хіто-
ў і ў нейкім сэнсе нечуваную за
граждамі Беларусі. І гэтыя амбіцыі
плюi акрэслены падчас дэбютна-
го выступлення праекта. Гучалі
хіны «з'яўмствы», якія ўвойдуць

— гурта «J:морс».

Што ні гавары, але гамбуля» — самы вопытней пералічаных камты ў кіно. Бо за плячага сольскага і яго каманды амеды ўкраінскіх кінаісташ «Каралева бензін» вось новая спроба, ця адзіме. Па словах Лявона Гамбуля» прапанавала Дастьш фантастыш» — песні «Раз, два, тро, у Азалаціся», «Свята кожекаторыя з іх прагучечар. Але цэнтрами кампактнага выступу гурта Л. Вольфік і выкананне хітоў, якія агульнабеларускую музыку «Турысты», «Старыя хінент» і шэраг іншых. Падтрымана актыўныя аплескі пухачаў Лярон разам з гуртом «J:mors» Уладзіміром Выканалі песню-прэлюдові да роднага краю «Яма нідзе». Гэтак жа тут і наступная кампазіція з праекту музыка «Большыя громы» пад знаёй «Пахне чабор» на вершах

АЛЬБОМ **КРАСАВИЦА АЛЯКСАНДРЫ**

...Панна Вясна, чую
Лёгкія крокі.
І да таго срца пяє,
Што аж баліць тро
Можа, цябе лесіць су
Мне на шляху росны
І пакахаць, і анямець
Страціць навек розум.

Пабачыў свет пер
барда Аляксея Жба-
ні для мамы». Гэта
— падарунак аўтару
прыхільнікаў творчас-

У дэбютным альбоме Жбанава сабра напісаны ў Мінску ў 1997–2009 гадах. Спення вершы і на верш пастаў аўтар складае вандровак па чужбы, радзіме і шчаслівай дахаты, спасціжнай роднай зямлі і людзей, расказаную самаму длавеку — маці. (Альбом чачца светлай памяці Панфілаўны Жбанав)

ІАЛУРУНІЧНЫЕ СУВІБЫ «Беларусь» — Ірландыя» (старшыня — сын Коласа Міхась Міцкевіч) і дзіцячага фонду духоўнага і культурнага адраджэння «Сакавік» (кіраўнік — унучка Коласа Марыя Міцкевіч).

Лаўрэат прэміі імя Васіля Віткі паэт Анатоль Зэкаў адзначыў, што за 24 гады пасля катастрофы на апаленай Чарнобылем і збуджанай радыяцыйным пылам зямлі вырасла новая пакаленне. Паводле яго слоў, Чарнобыль дагэтуль працягвае сваю вайну з беларусамі. У беларускай літаратуре чарнобыльская тэма па значнасці стала другой пасля тэмы Вялікай Айчыннай вайны, сказаў Зэкаў. Ён успомніў чарнобыльскіх бежанцаў-перасяленцаў, якія спадзяваліся вярнуцца ў родныя хаты, сялян, якія ў 1986 годзе не радаваліся ўраджаю, і прачытаў свае паэтычныя творы, у тым ліку ўрыўкі з паэм «Аварыя сумлення», прысвяченай катастрофе.

Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі паэт Міхась Башлакоў прачытаў урыўкі сваёй паэмы «Лілея на цёмнай вадзе».

Марыя Міцкевіч паведаміла, што Ірландыя — адна з тых краін, якая адгукнулася на чарнобыльскую бяду. Паводле яе слоў, ірландскія валаншчыры да гэтага часу дапамагаюць беларускім дзесяцям, ірландскія дабрадзеі пабывалі ў пацярпелых ад катастрофы рэгіёнах і напісалі шэраг кніг. Тысячы беларускіх дзеяцей штогод ездзяць на аздараўленне ў Ірландыю, а фонд «Сакавік» кожны год ладзіць у Беларусі фестыў ірландскай музыкі і танцаў.

У рамках вечарыны адбылася сустэрча з ірландскім піяністам, лаўрэатам прэміі імя Фрэдэрыка Шапэна Майкам О'Пуркам, продкі якога, ірландскія графы О'Пуркі, жылі на Беларусі — у Усялібі пад Наваградкам (Гродзенская вобласць). Піяніст жыве ў Францыі, вывучаў фартэпіяна пад кіраўніцтвам Марселя Чампі, вучня Клода Дэбюсі. Стой вядомым дзяячамі віртуознаму выкананню твораў знакамітага ірландскага кампазітара-рамантыка Джона Філда. Піяніст актыўна гастролюе па свеце, перад паездкай у Беларусь даў некалькі канцэртаў у Літве. У праграме выкананіяў — музыка Джона Філда і Шапэна.

**Беларуската панты-штага
адраджэння Палуты
Бадуновай, выставі 23
красавіка ў памяшканні БНФ
«Адраджэнне» вядомы мастак
і грамадскі дзеяч Аляксей
Марачкін.**

У старых польска-літоўскіх хроніках — Бельскага, Гваныні — вявівы каралёў і вялікіх князёў утваралі разгорнутыя цыклы, дапамагалі цікаўнаму чытачу матэрыялізаваць уяўленні пра гісторычнае мінулае. Павага да яго натхняла ўласнікаў старабеларускіх магнацкіх рэзідэнцый упрыгожваць сцены парадных залаў вобразамі славутых гісторычных асоб. Так і нарадзілася ў Марачкіна, укаранёная ў традыцыі, ідэя разгорнутай серыі славутых герояў.

Палітык Вінцук Вячорка на ўрачыстым адкрыцці экспазіцыі, якое наведалі некалькі дзесяткаў сябраў Аляксея Антонавіча, каб яшчэ раз павіншаваць яго з 70-гадовым юбілеем, што адбыўся 30 сакавіка, так абламяваў свае ўражанні ад убачанага: «Паўстае персаніфікаваная беларуская

гісторыя ў жывых абліччах. Уласненая ў творах мастацтва, яна пачынае жыць самастойным жыццём. Расцігваецца ў літаратурны і вобразны алюзіі, пераходзіць у цытаты і школьнія падручнікі».

Спадар Вінцук презентаваў вершаванае віншаванне мастаку ад даўняга сябра, паэта-барда Сяржука Сокалава-Воюша, даслане з ЗША, у якім дух выставы адлюстраваўся паэтычнымі радкамі:

«...з глыбіняў, з нетраў стараветчыны

Вядзе да нас відушчая рука
Падзеяў, дзеяў шыхт,
ачалавечаны

Праз светаўспрыманне
мастака...»

Гісторычна серыя Аляксея Антонавіча пачыналася з жывапіснага партрэта Багуслава

Радзівіла, магната, драматычных падзеяў зіны XVII стагоддзя, вылучыць ВКЛ у апошніх дзесяцігоддзях Польшчы дзяржаву, тыму з яго пачалася літаратурная серыя «Дзяржава распрацаваная мастаком сябрам, выдаўцом Уладзіміром Сіўчыкам». А пазней аблеркаваны ў сябровы цыкл ужо графічных вырас да ўзроўню нацыянальнага пантажа.

У ім укаранёная ў ідэя спалучылася з формай, падказанай нымі тэхналогіямі. вугалем на кардоне малюнак фатаграфуе зіща ў друк на постэраках, наклеіць на дробназадатно, а затым зноў да вугалем. І ў творы ажыка і вібрацыя працы

ЦІКАВА

ФЕСТЫВАЛЬ КУЛІКОЎ

1–2 мая ў Тураве пройдзе Фестыバル кулікоў. Ініцыятарам мерапрыемства выступіла грамадская арганізацыя «Ахова птушак Бацькаўшчыны», саурганізаторамі з'яўляюцца Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, Праграма развіцця ААН у Беларусі, Праграма малых грантаў Глабальнага экалагічнага фонду, Праект ГЭФ/ПРААН па Палессю, Жыткавіцкі райвыканкам.

Як паведаміў спецыяліст па экалагічнай адукацыі АПБ Руслан Шайкін, мэта фестываля — прыцягнучы увагу да экалогіі, садзейнічаць развіццю прыроднага і культурнага турызму на тэрыторыі Жыткавіцкага раёна.

Фестыバル адкрывецца семінарам па праблемах аховы птушак адкрытых пойменных лугоў, прадугледжана забаўляльна-пазнавальная праграма. У прыватнасці, пройдуць выступленні

фальклорных і музычных калектываў, прысвечаныя птушкам, а таксама дэфіле «Кулічыная мода», на якім будуть прадстаўлены калекцыі юных дызайнераў рэгіёну і дызайнераў Міжнароднай моладзевай творчай майстэрні «Млын моды».

Акрамя таго, для ўсіх ахвотных будуть арганізаваны наўзіранні за птушкамі, майстар-класы АПБ па выяўленні птушак на тканіне, тату з птушкамі, а таксама майстар-класы Тураў-

ка гада дома творчасці пісанін, саломы, вышыўкі і родных промыслах. Зады ў выстава матэрыялаў гады існавання арганізацыі выданні «Птушкі і мы» вызначальнікі птушак

У другі дзень фестываля дзе фотапленэр «Птушкі і мы, кага луту», у якім возьмуть участь прафесійныя фотападбітнікі.

Як адзначыў Шайкін, падбітнік праводзіцца дзяржаваўскім касцёлам, што ён збройнай рукой ўдзельнікаў, у тым ладзе, што стаўнікі замежных тэатральных місій, прадст

